

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 59.

Torsdagen den 13 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppympning dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 dels ock åtta med anledning av förstnämnda proposition väckta motioner.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.*

3 § i det uti punkten 1:o) innefattade *förslaget till lag om skyddskoppympning* föredrogs; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr Rydén i Malmö, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord vid behandlingen av denna paragraf. Jag har begagnat tillfället att övertänka, om det finnes någon grund för det klander, som från olika håll riktades mot mig och mina meningsfränder i förmiddags, och jag ber nu att här i kammaren få nedlägga min bestämda protest mot varje försök, som göres, att framföra den mening, att i fall man vid votering av en lag, där det gäller, huruvida man skall gå den positiva linjen, eller om det skall bli ett negativt resultat, beslutar sig för den positiva linjen, alla de, som icke biträtt majoritetens beslut i denna första förberedande voteringen, skulle vara förhindrade att framställa yrkande om ändring av lagen. Jag måste, som sagt, nedlägga en bestämd protest mot en sådan uppfattning och anser efter övervägande, att det klander, som riktats mot mig och mina kamrater, är oberättigat. Jag har under middagsrasten samrätt med åtskilliga, som stå utanför de grupper och meningsriktningar, som här i dag kämpa mot varandra, för att höra deras omdöme om denna sak, och de ha bestyrkt, att det, vi gjorde i förmiddags, överensstämde med vad som är en gammal praxis vid behandlingen av lagförslag här i riksdagen. De ha sålunda förklarat, att även om det gått en emot vid första voteringen, har man dock rätt att beträffande de olika detaljparagraferna fullfölja sin mening. Detta om den saken.

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 59.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Sedan vill jag begagna tillfället att säga, att sedan jag samrått med olika ledamöter av lagutskottet, har jag funnit övertygande skäl anförda för, att man icke bör framställa yrkande om ändringar i övriga paragrafer, på det att man därigenom må så att säga renodla sammanjämningsfallet; ty i så fall kommer sammanjämnningen att stå ren och klar i fråga om alla övriga paragrafer. Med anledning härav vill jag icke framställa något annat yrkande än på bifall till § 3.

Härpå anförde

Herr Christiernson: Då herr Rydén här refererat de samtal, som han under middagsrasten haft med åtskilliga personer, som icke deltagit i denna strid, ber jag, som icke heller deltagit i striden, att såsom iakttagare av densamma få säga, att jag här icke fått den uppfattningen, att det riktats något klander mot herr Rydén därför, att han följt den praxis, att man kan göra ändringsyrkanden i avseende å följande paragrafer i ett lagförslag, trots det att man från början varit mot förslaget, utan mot det förfarandet, att man här vid § 2 sökt vinna, vad man icke vann i § 1, nämligen lagens vråkande. Det är detta, som här med styrka framhävts i kammaren, och till herr Rydéns protest har jag endast velat giva till känna denna uppfattning om saken från en, som stått utanför denna strid.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

4 §.

Godkändes.

Efter föredragning härpå av 5 § yttrade:

Herr Kaijser: Herr talman! Jag skall be att i det läge, frågan numera kommit, få återtaga mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om nu förevarande paragraf.

Herr Schotte: Herr talman! Jag vill blott tillkännagiva, att jag inom utskottet företrätt den uppfattningen, att man i denna paragraf borde ställa sig på den av Kungl. Maj:ts intagna ståndpunkten. Vid de något invecklade voteringarna inom lagutskottet var det några ledamöter, som jämte mig röstade i enlighet därmed. Vi utgingo ifrån, att man med ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, likväl med några smärre ändringar, som gingo ut på, att sådan anmälan, varom här är fråga, skulle kunna ske även efter det, att barnet fyllt tre år, dock före sex år, kunna göras även hos vederbörande länsman, skulle i någon mån avväpna den agitation, som i vårt land föres mot hela vaccinationen, samtidigt som man därigenom kunde från att behöva vaccinera sina barn, skydda en och annan, som man verkligen

borde i detta hänseende ömma för. Det var med denna utgångspunkt, som vi enades om Kungl. Maj:ts förslag i denna paragraf med de antydda ändringarna. Vi reserverade oss emellertid icke mot utskottets beslut, därför att dels från motståndarna till vaccinationen bestämt framhölls, att Kungl. Maj:ts »samvetsklausul» icke var av något värde, dels ock å andra sidan hävdades, att man här borde gå fram på annan väg för att söka vinna ökad trygghet mot skador av vaccinationen, nämligen att vinna ytterligare garantier för dess handhavande.

Jag skulle således, om icke voteringen fått det efterspel, som nu ägt rum, ha yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om 5 § med viss ändring, men, såsom situationen nu är, ber jag, herr talman, att för närvarande få förena mig med dem, som yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammarern godkände utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1:o) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3:o).

Kammarern biföll utskottets hemställan i vad den icke besvarats genom de redan fattade besluten.

§ 2.

Föredrogos var för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 92 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen dels ock i särskild proposition, nr 114, gjorda framställningar rörande karolinska medikokirurgiska institutet;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professorn L. V. A. Stavenow med avseende å hans rätt till ålderstillägg.

Kammarern biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter begärdes ordet av motionären

Herr Jonsson i Hökhult, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna, har utskottet icke tillstyrkt min här förevarande motion. Jag vill icke upptaga tiden med att ingå på något bemötande av det klander, som utskottet riktat mot mig och min uppfattning; jag vill däremot framkomma med uttalanden av andra personer, som styrka min uppfattning. Jag har icke velat och vill icke med motionen förhindra forskningen vid våra universitet; man må där forska djupt och allvarligt, däruti äro vi ense. Men jag är icke ense med utskottet därom, att lärarna skola hava frihet att lära även sådant, som väsentligen avviker från bibelns lära och den apostoliska bekännelsen, allenast därför, att de personligen hysa en sådan uppfattning. Det är lärarens plikt att undervisa i överensstämmelse med den lärobok, som ligger till grund för undervisningen, och i överensstämmelse med den kristna läran.

Utskottet säger, att överstyrelsen sagt »att det är överstyrelsens bestämda uppfattning, att arten och beskaffenheten av den kristendomsundervisning, som meddelas i våra skolor, i första rummet är beroende på lärarens inre och personliga ställning till kristendomsundervisningen». Denna överstyrelsens bestämda uppfattning visar tydligt, att överstyrelsen ställt sig på den felandes ståndpunkt, att lärarens godtycke eller hans privata uppfattning skall vara bestämmande för arten och beskaffenheten av kristendomsundervisningen, även då denna lärarens uppfattning avviker från bibelns lära. En sådan ståndpunkt leder konsekvent därtill, att en kristendomsundervisning av sådan art och beskaffenhet som den, vilken praktiserats vid rektor Lönborgs skola i Göteborg, icke skulle kunna klandras, utan måste gillas och tålas.

I motsats härtill är jag av den meningen, att den riktiga ståndpunkten är, att kristendomsundervisningen skall bedrivas i överensstämmelse med bibelns heliga lära och den apostoliska kristna tros läran och i överensstämmelse med de för kristendomsundervisningen antagna läroböckerna, även om läraren innerst skulle hysa en avvikande uppfattning. Har han en sådan avvikande uppfattning, får han icke låta den komma till uttryck vid undervisningen; ty det är hans plikt att meddela undervisning i enlighet med därför givna föreskrifter.

Det förhåller sig härmed som med våra domare i förhållande till gällande lagar och författningar. En domare kan t. ex. hysa den privata uppfattningen, att ett visst slags straff, såsom exempelvis dödsstraffet, icke är berättigat; men så länge detta straff

finnes i lagen, måste han tillämpa det, då lagen så fordrar, utan avseende på sin privata uppfattning därutinnan.

Att kristendomsundervisningen icke bedrivs vid alla våra läroanstalter så, som den borde bedrivas, är både känt och erkänt och framgår tydligt av de motioner, som väckts, och de uttalanden, som gjorts både i riksdagen och kyrkomötet och vilka icke ha vederlagts eller kunnat vederläggas.

Till stöd för detta mitt påstående vill jag återgiva några uttalanden, som äro gjorda i kyrkomötet rörande kristendomsundervisningen och Waldenströms motion, att föräldrar må äga rättighet att befria sina barn från religionsundervisningen i de offentliga skolorna, där denna undervisning bedrivs i strid mot den evangelisk-luterska reformationens grundprinciper och den apostoliska trosbekännelsen. Dessa uttalanden ha gjorts av personer, som varit väl förtrogna med förhållandet på detta område och mycket väl känna till, hur kristendomsundervisning meddelas vid våra läroanstalter, och som kunnat bedöma denna undervisning.

Sälunda har landshövding Sjöcrona uttalat sig i kyrkomötet: »Då jag erfor, att herr Waldenström ämnade väcka en motion i fråga om kristendomsundervisningen vid våra skolor, väckte det hos mig ett livligt intresse. Herr Waldenström har ju obestridligen den förtjänsten att vara en modig man, som utan fruktan går fram mot det mål, han anser vara det rätta. Jag tänkte mig därför såsom en möjlighet, att han kunde giva uppslag till något verksamt medel, varigenom kunde förekommas, att såsom kristendoms lärare bleve vid någon skola anställd en person, som hyste och ville förkunna kristendomsfientliga åsikter. Därigenom skulle man ju kunna, såvitt möjligt, undvika att nödgas tillgripa utvägen att avsätta en sådan person, sedan han redan vunnit anställning — en utväg, som alltid är obehaglig och som många i vårt land icke förstå att bedöma såsom fullt berättigad. Jag är liksom säkerligen alla kyrkomötets ledamöter en varm vän av den tanke-, tros- och yttrandefrihet, som vi i vårt land åtnjuta och länge åtnjutit och som vi böra omhulda och bevara såsom en dyrbar klenod. Konungen får enligt grundlagen ingens samsvete tvinga, ingen får straffas för vad han tror och tänker, han är straffbar endast i det fall, att han genom ord eller handling giver uttryck åt sina åsikter på ett sätt, som sårar andras känslor eller väcker allmän förgärlse. Men av denna frihet kan omöjligen följa något slags skyldighet eller ens rättighet för staten eller kommunen att i skolans tjänst såsom kristendoms lärare anställa en person, som förnekar en personlig Gud, som förnekar till och med det mest centrala i den kristna trosläran och som kanske därtill vill omstörta den bestående lagbundna samhällsordning, som vi ärvt från våra förfäder. Har en sådan person blivit anställd och framhårdar, så finnes ingen annan utväg än att han måste avlägsnas från sin plats, och detta, mina herrar, är icke något straff, icke någon förföljelse för vad han tror eller tänker, utan

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.
(Forts.)

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.

(Forts.)

det är en naturlig följd därav, att han icke kan eller icke vill uppfylla det avtal, varigenom han blivit antagen såsom kristendoms lärare. Kan eller vill han icke det, bryter han avtalet — ja, då skall han naturligtvis icke åtnjuta de materiella förmåner, som äro förenade med denna anställning.»

Och biskop Billing yttrade vid samma tillfälle: »Även om man gärna vill medgiva, att lärarne både i de högre läroverken och i folkskolorna i allmänhet meddela en god eller försvarlig kristendomsundervisning, även om man vill åt den teologiska vetenskapens utveckling giva alldeles fritt rum, även om man vill medgiva åt lärofriheten än så stort utrymme, även om man, såsom jag, känner den allra starkaste motvilja mot allt vad kätteriprocesser heter, så kan man väl icke neka till, att sådana fall kunna förekomma och verkligen även förekomma, då en kristendomsundervisning meddelas av den art, att det måste kännas för föräldrahjärtan i högsta grad upprörande att lämna sina barn åt den. Jag instämmer med motionären i hans starka uttryck för huru upprörande detta är. Jag vet ingenting, som är för mig så upprörande. Jag vet icke, huru jag skulle känna det och huru jag skulle bära mig åt, om jag tvingades att skicka ett mitt barn i en skola, där verkligen meddelades en undervisning, som icke blott stämplades av en teologisk riktning, som jag icke gillar, utan som verkligen bestrede själva grundfakta i kristendomen. Jag tror, att jag skulle frestas att göra detsamma, som motionären sade, att han skulle göra.»

Herr biskop Rodhe har uttalat sig på följande sätt: »Utskottet har avstyrkt denna motion på den grund, att utskottet icke funnit, att något nytt inträffat under det sist gångna året, som kunde motivera en ändring av kyrkomötets i följande ingagna ståndpunkt. Ja, männe man icke ändå skulle kunna säga, att något nytt inträffat? Ha icke männe under det gångna året nya bevis lämnats därpå, att åtskilliga kristendoms lärare meddelat en undervisning, vilken, såsom motionären säger, står i strid mot kyrkans bestämmelser. Och har männe icke under det gångna året åtskilligt inträffat, som bekräftar hans påstående, att den teologiska åskådningen i vida kyrkliga, ledande kretsar går i en riktning, som leder bort från denna bestämmelse? Nåja, även om icke något nytt inträffat under det gångna året, så kunde ju ett motiv för att förändra beslutet ligga däri, att man kommit till en annan övertygelse i saken, och jag undrar, om det icke är fallet med flera, om icke inom kyrkomötet flera fått ögonen öppna för den stora fara, som hotar många av vårt lands ungdom i de skolor, där de skola mottaga fostran för sitt kommande värv. Det är en känd sak, att det ej saknas exempel på att kristendoms lärare inplanta tvivel på och förakt för t. o. m. de kristna grundsanningarna. Det går kanske icke så långt med så många, men så mycket flera är det, som söka att undergräva tilliten till bibeln såsom Guds ord och till vad vår kyrka i överensstämmelse med sina bekännelseskrifter lä-

rer. Jag har nyss läst ett uttalande av en kristendomslärare, vilket varit tryckt i en tidning och vari det tillkännagives såsom säkra eller nästan säkra resultat av den teologiska vetenskapen, att bibeln här och var vilar på falsarier, att Jesu och Pauli lära stå i oförsonlig motsats till varandra, att delar av våra bekännelseskriterier äro lögnaktiga, kyrkans dogmer värdelösa o. s. v., vari det personligt onda bortförklaras, Kristus framställles såsom en ädel person med ett vackert mål framför sig, men vilken stundom misstagit sig och delvis misslyckats, och vari vår kyrka framställles såsom en murken farkost, dömd till undergång. Jag behöver icke läsa upp mera.»

Motionären Waldenström säger bland annat: »Man medger frihet för en metodist att taga sitt barn ur skolan på den grund, att där meddelas *luthersk kristendomsundervisning*, men man tvingar lutherska statskyrkomedlemmar att skicka sina barn till skolor, där man trampar ned själva grundvalen för den lutherska reformationen, den grundval, utan vilken kyrkohistorien aldrig fått höra talas om någon Luther.

Nu kan man säga: »men det där förekommer ju icke så ofta». Näväl, till svar därpå vill jag här läsa upp några rader ur en uppsats i en stockholmstidning av regementspastor Schröderheim i Stockholm. Han skriver: »Vid så gott som *alla* huvudstadens allmänna läroverk finnas anställda religionslärare av ovan antytt slag: apostlar för en grov rationalism; medan däremot den bibeltroende riktningen snart torde vara utan representer vid läroverken. Inför en sådan situation kan man också i sitt stilla sinne undra, huru det är fatt med inspektion och kontroll — — —»

Själv känner jag också något litet, hur det går till. Jag vill icke uttala några klagomål emot vederbörande eforer, ty det är, såsom jag förut sagt, så med den saken, att de stå vanmäktiga, alldeles vanmäktiga. A la bonne heure! bara det går, så låt det gå! Snart äro vi framme vid målet: att förneka Guds tillvaro. Ty förnekelsen av Jesu tillvaro och frälsareverk, ävensom förnekelsen av skapelsehistorien m. m. — allt detta leder till slut till förnekelse av Guds tillvaro. Såsom herrarna veta, finnes det också mycket framstående vetenskapsmän, professorer i Uppsala också, som öppet förklara, att det icke finnes någon Gud, allt är bara materia och natur. Men de äro vetenskapsmän, förstås, och därför får det passera och kallas vetenskap!»

Jag skall också be att få återgiva ett yttrande av kyrkoherde Hammarsten. Han säger: »Det påståendet, att det både här och där meddelas en undervisning i kristendom, som är av nedrivande art och undergräver de fundamentala kristna sanningarna, vet jag icke hava av någon egentligen förnekats eller ens kunnat förnekas. Det är ett faktum, som står fast. Men man anmärkte i den diskussion, som fördes vid senaste kyrkomötet, bland annat, att detta icke är något nytt, utan att det är något gammalt, som upprepats i gångna tider; och man anförde

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.

(Forts.)

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.

(Forts.)

det som skäl för att icke anse motionärens framställning vara ett ord i sinom tid. För min del skulle jag vilja inräkna ett sådant skäl bland de talande argumenten för ett ingripande i motionens syfte. Och vidare sade man vid samma kyrkomöte, att dessa missförhållanden ännu icke tagit den vidsträckt omfattning, att det är lämpligt att på lagstiftningens väg vidtaga någon åtgärd däremot. Man kan väl då fråga: när skall ett samhällsont av så allvarlig beskaffenhet som det ifrågavarande anses hava gripit tillräckligt omkring sig för att man genom lagstiftning bör inskrida däremot? Jag tror, att det är en olycklig praxis, som understundom gjort sig gällande i vårt gamla fosterland, att en samhällsvåda får framträda, utan att man strax ingriper emot den. Det är för tidigt, säger man. Sedermera, när den tagit mycket hotande dimensioner, så försöker man att sätta en damm för densamma genom lagstiftning, en lagstiftning, som då icke kan genomföras eller som visar sig fullkomligt kraftlös. Jag menar, att denna praxis verkligen föreligger och det synes mig, som om det vore olyckligt, om den nu skulle göra sig gällande på det ifrågavarande området.

För övrigt: är det så alldeles säkert, att detta — jag kan väl kalla det samhällsönda — icke har tagit en verkligt vidsträckt omfattning? Min erfarenhet är åtminstone en alldeles motsatt. Jag har under 12 år mottagit stora skaror av konfirmander här i Stockholm, och de meddelanden, som genom dessa barn och deras föräldrar kommit mig till del, och vilka jag icke haft den ringaste anledning att betvivla, hava varit upprörande. Dessa erfarenheter hava bibringat någon helt annan åskådning. Jag tror, att det onda gått så långt, att den nyss nämnda invändningen alldeles må kunna förfalla. Men jag vill också tacksamt erkänna, att mångenstädes inom vårt land — och jag undantager då visst icke Stockholm — meddelas en kristendomsundervisning, som både är bibeltrogen och i alla avseenden förträfflig. Men om det nu ändock här och där — vilket icke har förnekats — gives en kristendomsundervisning i den riktning, som motionen angiver, så ställer sig frågan så: Kan man under närvarande förhållanden på något sätt effektivt motverka detta? Flera utvägar än två kunna väl icke tänkas för att avhjälpa det onda. Den ena är den, att sådana lärares och lärarinnors inflytande stävjas på något sätt, den andra är den, att barnen tagas undan dessa lärarekrafters inflytande. Jag vet väl, att den förra vägen icke går att beträda. Den leder icke till önskat resultat och är synnerligen motbjudande att ens söka begagna sig av. Skola då, om motionen icke föranleder till någon kyrkomötets åtgärd, föräldrarna lämnas alldeles rättslösa i detta hänseende, få höra, huru barnen komma från skolan och berätta, att läraren i kristendom förnekat eller satt i tvivelsmål den eller den fundamentala sanningen, vilken föräldrarna själva sökt infoga rent av såsom en hörnsten i sina barns uppfostran till gudfruktiga

och sedliga personligheter. Detta är väl, om någonting, upp-
rörande.»

Jag skall be att få uppläsa några svar på en fråga, som ställts till Svenska folkskolans vänners lokalavdelningar med anledning av herr Waldenströms motioner i kyrkomötet. Frågan lyder: »Böra föräldrar äga rätt att på de grunder, som angivits i motionerna, befria sina barn från kristendomsundervisningen i de offentliga skolorna.»

Göteborgs lokalavdelning av Svenska folkskolans vänners skriver, att »föreningen gärna medgiver, att anledningar finnas för vidtagande av åtgärder i motionens syfte».

Hallands lokalförening Svenska folkskolans vänners säger: »Är då någon fara för handen? Därpå måste svaras ja. Dock är faran för närvarande ej så stor, som det kanske kan synas.»

Nordöstra skåneavdelningen av Svenska folkskolans vänners yttrar: »Ett känt faktum är, att det finnes lärare, som meddela undervisning, vilken står i uppenbar strid med vår kyrkas lära.»

Kalmar lokalförening yttrar, att »vissa lärare i teologi vid våra högskolor genom sin anslutning till den negativa bibelkritiken undergräva bibelns auktoritet samt förneka flera kristliga grundläror, såsom läran om Kristi gudom och om hans lekamliga uppståndelse, och dessa lärare hava även bland folkskolans lärarpersonal många anhängare och eftersägare».

Detta är vittnesbörd från folkskollärarkåren. Man kan icke begära starkare bevis på att fara föreligger.

Vad jag nu anfört synes mig till fullo bevisa, att förhållandet i våra läroanstalter verkligen är sådant, att åtgärder böra vidtagas för att få ett bättre förhållande rörande kristendomsundervisningen i våra skolor.

Jag kan icke underlåta att anföra en petition, ställd till Konungen från Svenska missionsförbundet. Den lyder:

»Då svenska föräldrar sända sina barn till statens skolor för att där erhålla undervisning även i kristendom, så torde det vara deras oomtvistliga rättighet att fordra, att den kristendomsundervisningen, som meddelas dem, vilar på den lutherska reformationens grundprinciper: *den heliga skrifts gudomliga auktoritet* samt *rättfärdiggörelsen av tron*. Nu har emellertid under de senaste årtiondena en bibelkritisk riktning framträtt, vilken gjort sig mer och mer gällande, gående ut på att underkänna den heliga skrifts gudomliga auktoritet.

Det gamla testamentets böcker sönderslitas i bitar och som deras författare angivas obekanta personer, vilka skola hava levat flera århundraden senare än den tid, på vilken böckerna utgiva sig vara skrivna. Öppet förnekas också en stor mängd — ja, de allra flesta — av de bibliska berättelserna, vilka förklaras vara semitiska sagor, 'som ingen bildad man mellan polen och ekvatorn tror'.

Vad vidare angår det nya testamentet, så predikas öppen förnekelse av t. o. m. huvudmomenten i den kristna trosbekän-

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.
(Forts.)

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.
(Forts.)

nelsen, så att av andra trosartikeln ingenting mer återstår såsom faktiskt än den punkten, att Jesus är pint under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begravnen. Icke ens Kristi uppståndelse erkännes, på vilken dock aposteln Paulus grundar hela den kristna tron, sågande att om Kristus icke är uppstående, då äro apostlarna falska vittnen, då är evangelium en fåfång predikan, då är tron fåfång, då äro de förtappade, som äro avsomnade i Kristus o. s. v.»

»Från den s. k. lärda världen har sådan förnekelse och kritik spritt sig till flera av de allmänna läroverken, ja, mångenstädes till folkskolorna, och många äro de föräldrar, som när deras barn komma hem ur skolan, få höra dem berätta, huru vederbörande lärare vid sin kristendomsundervisning låtit sig angeläget vara att hos dem undergräva den tro på bibelns sanning, som föräldrarna själva försökt att i deras hjärtan uppbygga.

Det säger sig självt, att detta skall på det djupaste smärta föräldrar, som älska sin bibel, och det så mycket mer som de, enligt vad ovan är sagt, äro *lagligen berättigade* att fordra, att reformationens grundprinciper upprätthållas vid undervisningen. Deras barn kunna förvisso ändå förfalla i otro och demoraliseras, utan att kristendoms lärarna i våra offentliga skolor hjälpa till, att det så må gå.

Svenska missionsförbundets konferens, som nu är samlad i Stockholm och som representerar inemot 100 tusen myndiga, på bibeln såsom Guds ord troende medborgare, från vilkas hem många tiotal tusen barn besöka de offentliga skolorna, vågar därför inför Eders Kungl. Maj:t framlägga dessa högst allvarliga bekymmer samt tillika anhålla, att Eders Kungl. Maj:t, såsom kyrkans högste biskop och högste styresman för Sveriges skolväsen, må taga under öfvervägande, vad göras kan, att detta sorgliga förhållande må bli ändrat eller, därest sådant icke kan ske, medgiva föräldrar rättighet att från deltagande i kristendomsundervisningen i skolan befria sina barn, där denna undervisning bedrives så, som nu är sagt.

För Svenska missionsförbundet underdånigst

P. Waldenström. N. J. Bengtson. J. B. Gauffin.»

Av det jag nu tillåtit mig anföra framgår tydligt från skilda håll, att det i en del läroanstalter i vårt land meddelas en kristendomsundervisning, som icke överensstämmer med bibelns lära och den apostoliska bekännelsen samt den lutherska reformationens stora grundprinciper, den heliga skrifts gudomliga auktoritet och rättfärdiggörelsen av tron. Vi kunna nog icke jäva vad dessa personer uttalat; dessa uttalanden äro grundade på sakkunskap och verkliga fakta. Och genom en sådan undervisning kunna de unga lärjungarna lätt ledas bort från Gud och befastas i otro och sålunda borttryckas från den tillit och tro på Gud och hans heliga ord bibeln, som hos dem blivit inplantat av föräldrarna i hemmen.

Våra lagstiftare ha förr varit så angelägna om att de skulle få en med det heliga bibelordet överensstämmande kristendomsundervisning meddelad i alla våra läroanstalter, att de velat få detta säkerställt genom att i vår grundlag införa den bestämmelsen, att de, som skola meddela undervisning i kristendom i våra läroanstalter, skola bekänna den rena evangeliska läran. Härav följer, att lärarna också skola giva en sådan undervisning, och då böra väl även vi vara angelägna om att se till och göra allt vad vi kunna för att denna grundlagens bestämmelse må efterlevas.

Ang. kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.
(Forts.)

Kontrollen över kristendomsundervisningen i våra läroanstalter torde icke vara så noggrann och ingående, som den borde vara och som man även hade skäl att fordra. Kungl. Maj:t bör dock genom sina organ kunna få till stånd en bättre och noggrannare kontroll rörande kristendomsundervisningen i våra läroanstalter än den, som nu finnes. Staten har ock på många andra områden en mycket noggrann och skarp kontroll över sina institutioner, verk och inrättningar, och huru deras intressen handhavas, och fel och brister i förvaltningen medföra också allvarsamma påföljder för den felande.

Vad vi med vår motion velat och avsett är att söka få en god och bibeltrogen kristendomsundervisning meddelad vid alla våra läroanstalter, byggd på bibelns grund. Och detta anse vi oss även ha rättighet att fordra för all uppväxande ungdom i vårt land.

Om kristendomsundervisningen i en del läroanstalter fortfarande kommer att meddelas i strid mot bibelns lära och den apostoliska bekännelsen, då kan man änyo nödgas föra fram det kravet, att medlem tillhörande svenska kyrkan må för sina barn med avseende på kristendomsundervisningen i folkskola och allmänna läroverk erhålla frihet lika med den, som sedan länge varit beviljad dissenters.

Utskottets avstyrkande hemställan är, såsom framgår av dess motivering, grundad på den uppfattningen, att några oegentligheter på detta område icke skulle förekomma. Genom det jag nu tillåtit mig framhålla anser jag mig ha bevisat, att en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte skulle varit synnerligen väl motiverad. Då jag på grund av utskottets ställning till frågan icke anser mig kunna få igenom ett sådant yrkande i kammaren, och då jag anser, att även utskottets hemställan innebär ett uttalande av att de institutioner, i vårt land, som handhava kristendomsundervisningen, böra fullgöra detta sitt uppdrag i full överensstämmelse med bibelns lära och gällande författningar samt härav följer, att jämväl Kungl. Maj:t bör övervaka, att så sker, anser jag mig i någon mån ha uppnått syftet för motionen och skall därför icke framställa något yrkande.

Häruti instämde herrar *Johanson* i Huskvarna, *Gabrielsson* och *Isaksson*.

Ang. kristen-
domsunder-
visningen vid
rikets läro-
anstalter.
(Forts.)

Härpå anförde

Herr R ä f: Eftersom jag icke kommit att underteckna herr Jons-
sons i Hökhult motion, ber jag nu att få tillkännagiva, att jag in-
stämmer i såväl motionens som även i det nu hållna anförandets
huvudsyfte.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i
anledning av första kammarens beslut i fråga om skrivelse till
Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förva-
ring av kommunala arkivalier föredrogs härefter; och biföll kam-
maren därvid utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. inrät-
tande av
statslotteri.

Till avgörande förelåg vidare andra kammarens första tillfäl-
liga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av första kammarens be-
slut i fråga om inrättande av ett penninglotteri för statens räk-
ning och om utredning rörande inrättande av ett statsobligations-
lotteri.

I anledning av två inom första kammaren väckta motioner, näm-
ligen nr 88 av herr *Trapp* och nr 89 av herr *Antonsson m. fl.*, hade
nämnda kammare, på hemställan av sitt andra tillfälliga utskott, för
sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t
anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande
inrättande av ett statsobligationslotteri eller någon annan form av
ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri samt för riks-
dagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva
anledning.

Sedan detta beslut delgivits andra kammaren samt ärendet re-
mitterats till kammarens första tillfälliga utskott, hemställde nu
sistnämnda utskott, att andra kammaren icke måtte biträda första
kammarens i föreliggande ärende fattade beslut.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Bengtsson* i Kullen: Herr talman, mina herrar! Jag
kan icke anant än beklaga det beslut, vartill denna kammares första
tillfälliga utskott kommit i denna sak. Det kan väl inte vara en för-
ständig politik, att varje år låta så många miljoner kronor på detta
sätt rulla ut ur landet. Nu säges det att man skall försöka med re-
striktioner för att på det sättet hindra och hämma detta flöde. För
min del tror jag icke, att dessa restriktioner komma att verka effek-
tivt. Det enda effektiva är, att vi själva inrätta ett statslotteri. Mot-
ståndarna till ett statslotteri bruka alltid säga under debatterna här-

om i kammaren, att vi icke böra vara så demoraliserade, att vi inrätta ett dylikt lotteri för vårt svenska folk. För min del vill jag fråga: blir man mera demoraliserad om man spelar på en svenskt lotteri än om man spelar på ett utländskt? Jag kan verkligen icke finna detta. Skillnaden blir att i det ena fallet stanna pengarna i landet, i det andra fallet går pengarna ur landet. Jag kan icke förstå, varför denna kammare nu skall hava några betänkligheter att frångå sitt förlidit år fattade beslut och nu ansluta sig till första kammarens ståndpunkt. Jag skall därför be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till det beslut, som förut fattats av första kammaren.

Herr Helger: Herr talman, mina herrar! Jag ber på de skäl som utskottet anfört att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till yrkandet att kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, beslutit biträda det av första kammaren i ärendet fattade beslut.

Omröstningen utföll med 76 ja, men 78 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, beslutit biträda det av första kammaren i ärendet fattade beslut.

§ 6.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av en utav herr Lübeck m. fl. väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för underlättande av vintertrafiken utmed norrlandskusten och på de norrländska hamnarna; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 7.

Ang. inlösn-
ning av vissa
enskilda järn-
vägar.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av dels herr Nilssons i Linnås motion, nr 149, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om statens inlösende av Västra centralbanan, dels ock herr Kloos m. fl. motion, nr 213, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsförvärv av järnvägen Karlskrona—Växjö med flera enskilda järnvägar.

Till andra kammarens tredje tillfälliga utskott hade hänvisats två inom nämnda kammare väckta motioner, nämligen

nr 149, av herr Nilsson i Linnås, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t vid behandlingen av framställt förslag om Västra centralbanans inlösen av staten måtte taga de i motionen framlagda synpunkterna i vederbörligt beaktande; och

nr 213, av herr Kloos m. fl., vilka yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida de enskilda järnvägarna Karlskrona—Växjö, Växjö—Alvesta, Alvesta—Borås och Göteborg—Borås borde av staten förvärfvas.

Utskottet hemställde,

1) att herr Nilssons i Linnås motion nr 149 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda; samt

2) att ej heller herr Kloos m. fl. motion nr 213 måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr Johansson i Trollhättan emot vissa delar av utskottets motivering; och

av herr Kloos, som yrkat att andra kammaren i anledning av motionen nr 213 måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida de uti motionen omförmälda enskilda järnvägarna borde av staten förvärfvas.

Punkten 1) föredrogs, varefter

Herr Nilsson i Linnås yttrade: Herr talman! Vid stämman med Västra centralbanans järnvägsaktiebolag den 18 december 1915, då bolaget beslöt träda i likvidation, beslöts även, att järnvägen skulle erbjudas staten till inlösen, och detta beslut har även av likvidatorerna verkställts. Ifall staten skulle inlösa järnvägen på grund av de villkor som innehållas i koncessionen, skulle lösesumman bli 8,464,000 kronor. Detta anser jag emellertid vara ett pris, som är så högt, att man icke under sådana förhållanden kan tänka sig, att staten skulle kunna reflektera på att inlösa järnvägen, och det var med anledning av detta, som

jag väckte min motion. Vid samma stämma framkom ett förslag från Halmstad—Nässjö järnvägsaktiebolag att bolaget för sin del ville avstå järnvägen till övriga aktieägare för 4,300,000 kronor; i händelse de övriga aktieägarna icke ville begagna detta anbud, ville järnvägen själv övertaga Västra centralbanan för detta belopp. Jag ansåg, att ett sådant förslag borde framkomma till Kungl. Maj:t, för att ligga till grund vid beslut angående statsinlösen av banan, och då jag icke kunde förutsätta, att likvidatorerna skulle framkomma med ett sådant förslag till Kungl. Maj:t, ansåg jag, att man borde väcka en motion och på det sättet påpeka förhållandet. Härjämte finnas enligt min mening två andra talande skäl för att staten övertager denna järnvägssträcka. Jag är nämligen övertygad om, att ifall järnväg kommer till stånd mellan Landeryd och Markaryd, skulle denna järnväg tillsammans med Västra centralbanan bilda en god förbindelseled mellan västra stambanan och den blivande inlandsbanan å ena sidan rätt igenom sydvästra Sverige ned till södra stambanan och det skånska järnvägsnätet.

Genom en sådan förbindelseled skulle säkerligen en strategisk järnväg av mycket stor betydelse åstadkommas. Västkustbanan kan nämligen, enligt min uppfattning, icke påräknas vara av någon avsevärd militär betydelse i krig, och då är det givetvis av stor vikt, att det finnes en förbindelseled, som här kan fylla det behov, som kan uppstå på detta område.

Nu har järnvägsstyrelsen på begäran av utskottet yttrat sig om motionen och även om de skäl jag framhållit till stöd för densamma. Av detta yttrande framgår, att man från det hållet tänker sig, att även utan statsinlösen av Västra centralbanan och utan statens ingripande, en järnväg i alla fall skulle komma till stånd mellan Landeryd och Markaryd. Jag förmenar att detta *icke* är förhållandet, och det bestyrkes även ytterligare därav, att koncession redan för åtskilliga år sedan beviljades för järnvägsanläggning Landeryd—Markaryd. Denna koncession förföll emellertid den 1 oktober 1914 på grund av att man icke kunnat skaffa tillräckligt kapital. Jag är emellertid övertygad om, att ifall staten skulle anse med sin fördel förenligt att inköpa Västra centralbanan och bygga en järnväg Landeryd—Markaryd, så skulle denna järnväg i sin helhet, d. v. s. sträckan Falköping—Markaryd—Hässleholm bli en trafikled av mycket stor betydelse. När det gäller att kalkylera de inkomster man kunde få från en sådan järnväg, får man icke räkna med de siffror, som nu framgå av Västra centralbanans trafikrapporter. Det är nämligen så, att över denna järnväg skulle komma en stor transitotrafik på Tyskland och Danmark särskilt av vagnslastgods, trävaror och dylikt från dessa orter och även från västra delen av mellersta Sverige.

Det skulle således bli en transitobana av stor betydelse. Dessutom komma inkomsterna ovillkorligen att avsevärt ökas, sedan ett nytt trafikreglemente, som är under utarbetande, träder

Ang. inlösen
ning av vissa
enskilda järn-
vägar.

(Forts.)

Ang. inlö-
ning av vissa
enskilda järn-
vägar.
(Forts.)

i tillämpning. Kostnaden för järnvägen Landeryd—Markaryd belöpte sig enligt kostnadsförslaget, som låg till grund för koncessionen, till omkring 4,000,000 kronor. Min övertygelse är, att om förslag skulle framkomma till byggande av denna järnväg, så skulle kommuner och enskilda teckna betydliga värden, dels i form av jord, dels i form av slipers, stängsel och dylikt, och kostnaderna skulle följaktligen på detta sätt nedbringas avsevärt för staten.

Det skulle enligt min uppfattning varit synnerligen önskvärt, att generalstaben fått utlåta sig om denna motion, men så har dock icke varit förhållandet. Utskottet framhåller nu, att antingen riksdagen beslutar skrivelse till Kungl. Maj:t eller ej, så kommer Kungl. Maj:t säkert att taga de skäl och synpunkter som jag framhållit under omprövning; under sådant förhållande, hoppas jag, att detta skall ske så objektivt som möjligt, så att man kommer till ett gott resultat. Jag har naturligtvis icke utsikt att få min motion bifallen i kammaren och skall därför icke heller göra något yrkande.

Sedan herr talmannen härefter tillkännagivit att, i anledning av därom framställd begäran, jämväl *punkten 2)* komme att föredragas samt i enlighet härmed utskottets hemställen i sistnämnda punkt blivit uppläst, anförde vidare

Herr Klo o: Herr talman! Innan jag övergår till den reservation, som jag låtit foga till utskottets betänkande, skall jag be att få säga, att jag till nästan alla delar sympatiserar med herr Nilssons i Linnås motion. Varför jag i utskottet icke reserverat mig till förmån för densamma beror därpå, att utskottets motivering ger nästan detsamma, som en reservation skulle göra. Utskottet säger nämligen, att ett påpekande av vad herr Nilsson i Linnås önskar, icke är nödvändigt, då utskottet gjort sig förvissat om, att Kungl. Maj:t åt denna fråga kommer att ägna nödig uppmärksamhet.

Det är en märkvärdig sak att denna bana gått med så stor förlust. Det är mycket svårt att utreda, och det är varken lämpligt eller möjligt att göra det här och nu. Men jag vill peka på, att en av dem som i utskottet motsatte sig denna järnvägs inlösen av staten, yttrade följande, i ett annat sammanhang naturligtvis: »Den egentliga inkomstkällan för Nässjö—Halmstads järnväg och bandelen Värnamo—Halmstad är den trafik, som tillföres denna järnväg genom Västra centralbanan.» Det tycks vara något märkvärdigt därmed, man skulle kanske kunna finna förklaringen däri, att det är Nässjö—Halmstads järnväg som trafikerat Västra centralbanan ända från dess början. — Jag skall emellertid icke längre uppehålla mig vid denna sak.

Att denna järnväg har fullkomlig statsbanenatur, har herr Nilsson i Linnås själv redan påpekat. Jag skall därjämte be att få framhålla, att denna bana är en indirekt fortsättning av inlandsbanan.

Banan fortsätter nämligen i inlandsbanans förlängning ned genom västra stambanan och där åstadkommer denna Västra centralbana, att genom västra stambanan över Laxå uppsamlas all trafik norrut så att säga solfjäderformigt ända från banan till Norge vid Charlottenberg västerifrån och i öster ända från Stockholm genom västra stambanan med alla de banor som nu ansluta sig därtill, icke förglömmades inlandsbanan. Om, såsom herr Nilsson i Linnås påpekade, genom en anslutning till södra stambanan i Älmhult eller en bana Landeryd—Markaryd genom Skåne—Smålands järnväg kunde vinnas anslutning till samma bana, södra stambanan, blir ju denna bana genom anslutning till Markaryd en direkt fortsättning ned till det skånska järnvägsnätet och genom Älmhult både till det skånska och blekingska privata näten. De järnvägar, om vilkas förvärande för statens räkning jag motionerat, och varom jag senare kommer att tala, nämligen Karlskrona—Växjö, Växjö—Alvesta, Alvesta—Borås och Göteborg—Borås komma en gång att som statsbana skära Västra centralbanan mellan Göteborg och Karlskrona.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig längre härvid. Är nu Västra centralbanan av statsbanenatur, och det tror jag att man genom en blick på kartan kan se att den är, så äro helt naturligt dessa banor, som gå mellan Göteborg och Karlskrona i ännu högre grad av statsbanenatur, de utgöra en nästan rak linje från Göteborg till Karlskrona. Det finnes å denna järnvägslinje endast två små vinklar, en liten vinkel Göteborg—Boråsbanan, så den långa raka linjen Borås—Emmaboda och sist en liten trubbig vinkel, sträckan Emmaboda—Karlskrona.

Jag är icke ensam om den åsikten, att dessa banor böra bli statsbanor. Många framstående ledamöter av denna kammare hava motionerat eller talat eller annorledes verkat för denna sak. Jag skall här be att få nämna några namn. Vi ha till en början herr Ernst Meyer, som sedan blev statsråd, vidare andra kammarens dåvarande vice talman, herr Pehrsson i Törneryd, som visserligen mot slutet ändrade mening, men år 1900 var av den åsikten, att Karlskrona—Växjö och Växjö—Alvesta järnvägar borde bli statsbanor, fastän han sedermera lär ha ansett, att frågan borde uppskjutas. För denna sak har vidare talat herr Sixten von Friesen. Herr Sjö har både motionerat och talat för denna sak och icke minst en ledamot av denna kammare, generaldirektören Nordström. År 1904 var det ju en ganska lång debatt i denna kammare. Beklagligtvis var det även då sena kvällen, ja ännu senare än nu, och då kammaren var ganska trött, skred man till votering. Under den debatten yttrade herr Nordström, då man sökte missförstå hans uttalande, följande ord: »Jag har sagt, att man bör inköpa sådana banor, som passa in i det stora system, som avser ett järnvägspolitiskt ordnande av trafikförhållandena», och han ansåg, att just dessa banors förvärv för statens räkning vore i enlighet med ett järnvägspolitiskt ordnande av trafiken i södra Sxerige.

Vid samma riksdag förelåg ett utlåtande av Kungl. Järnvägsstyrelsen, däri styrelsens slutkläm — och jag skall be, att då den är

Ang. inlö-
sing av vissa
enskilda järn-
vägar.
(Forts.)

ganska kort, få redogöra för den — lyder sålunda: »Styrelsen hemställer alltså i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt styrelsen *dels* att verkställa beräkning av kostnaden för inlösen av Göteborg—Borås och Borås—Alvesta järnvägar i enlighet med de i koncessionerna å dessa järnvägar stadgade villkor, *dels* att med Växjö—Alvesta och Karlskrona—Växjö järnvägsaktiebolag inleda underhandlingar rörande det pris, för vilka bolagen kunna vara villiga att till staten överlåta sina respektive järnvägar, därvid ifråga om sistnämnda bolags järnväg, underhandlingen om priset får ske jämväl oberoende av bestämmelserna i nädiga brevet av 1 oktober 1886, *dels ock* att verkställa utredning rörande kostnaden för samtliga banors försättande i statsbanemässigt skick.»

Den utredning, som järnvägsstyrelsen genom sin generaldirektör här hemställde om, kom då icke till stånd och har ännu icke kommit till stånd.

Jag nämnde Västra centralbanan. Om man ser på kartan, finner man, att den har tydlig statsbanenatur. Jag nämnde också Karlskrona—Växjö järnväg, denna har liksom de övriga banorna mellan Karlskrona och Göteborg ännu mera natur av statsbana. Det finnes ingen statsbana i hela östra Sverige. Öster om järnvägen från Stockholm till Malmö, d. v. s. södra stambanan, finnes det sålunda icke någon statsbana. Hela Kalmar län och Blekinge län sakna statsbanor, och genom det stora Småland går endast en statsbana, nämligen södra stambanan, om man undantar järnvägsbiten Jönköping—Falköping. Hela östra Sverige är sålunda i detta avseende tämligen missgynnad. Nu har man inriktat järnvägsbyggandet på Norrland, som förut i många år blivit försummat. Men därför bör man icke åsidosätta hela det övriga Sverige.

Nu säger man, att dessa järnvägar mellan Karlskrona och Göteborg ju redan finnas. Ja, men det är icke nog med att dessa enskilda järnvägar finnas. Om staten övertog dem, bleve det till stor fördel för de samhällen, genom vilka banorna gå. För närvarande skola de grundavgifter, som allt gods blir pålagt, utgå för var järnväg. Det blir sålunda fyra grundavgifter emot endast en, om staten övertog järnvägarna. Jag tror, att det är 5 kronor, som skola påläggas för var järnvägsvagn å de olika järnvägarna. För hela sträckan blir det alltså 20 kronor per vagn emot endast 5 kronor för en sammanhängande statsbana. De många grundavgifter, som nu utgå, äro till stort hinder för trafiken.

Man invänder, att om ifrågavarande järnvägar skulle bli statens, komme inkomsterna att i betydlig grad minskas. Jag skall emellertid be att här få påpeka, att det för inköp av tre av dessa järnvägar är stipulerat, att staten skall betala tjuugu gånger medelbeloppet av de sista 10 årens nettointkomst eller med andra ord två gånger summan av de 10 sista årens nettointkomst. Man räknar då med 5 % av medelnettointkomsten. Nu är det dock så, att nettointkomsten å Göteborg—Borås, Karlskrona—Växjö och Växjö—Alvesta järnvägar har år från år ökats. Det blir sålunda icke 5 % av den nuvarande inkomsten av dessa järnvägar, som staten kommer att

erlägga, utan det blir 5 % av den inkomst, som för flera år sedan var gällande för desamma. Ifrågavarande bana från Karlskrona till Göteborg passerar tio olika järnvägar och från densamma utgå femton bredspåriga och sju smalspåriga järnvägar samt en bibana, som tillhör Borås—Alvesta järnväg, vilken är ifrågasatt till inköp.

Ang. inlösning av vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

Nu har utskottet i sitt knapphändiga utlåtande framhållit, att man bör visa stor försiktighet vid inköp av enskilda banor för statens räkning. Statsutskottet vid 1904 års riksdag yttrade, att man bör visa stor försiktighet och betänksamhet, men det utskott, som nu behandlat frågan, tyckes lämna betänksamheten och har endast hållit sig till försiktigheten. Men då det blott begärdes en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning ifråga om önskvärdheten av att förvärva ifrågavarande bana för statens räkning, anser jag detta vara ett *mycket försiktigt* yrkande. En dylik utredning ansåg också generaldirektören i järnvägsstyrelsen år 1904 vara nödig, och man upprepar på s. k. sakkunnigt håll, att denna bana, som går till flottans huvudstation, förr eller senare måste bli statsbana. Det är icke nog med att staten vid eventuellt krigsutbrott kommer att taga denna bana i besittning för sina syften, ty då gäller frågan om banan är i sådant skick, att staten kan trafikera den, och på den frågan kan man icke svara annat än nej. Visserligen har en del av Karlskrona—Växjö järnväg — mellan Emmaboda och Växjö — kommit i något så när statsbanemässigt skick men hela järnvägen mellan Emmaboda och Karlskrona befinner sig icke i sådant skick. De tunga lokomotiv, som behöfve användas, kunna icke passera en hel del av broarna, och banan i övrigt är icke i sådant skick, att den tål vid den starka trafik, som då skulle ifrågakomma.

Man har som sagt upprepade gånger framhållit, att denna bana förr eller senare borde bli statsbana. År 1897 säger kungl. järnvägsstyrelsen i ett utlåtande efter framhållande av att banan borde inlösas av staten, »att, ehuruval vad styrelsen sålunda anfört närmast hade avseende å linjen mellan Göteborg och Alvesta, det likväl vore uppenbart, att därest inköp av nämnda linje ifrågasattes, det måste tagas i noggrant övervägande, huruvida icke skäl föreläge att åt staten förvärva jämväl banans fortsättning från Alvesta till Karlskrona, på det att staten kunde genom egen trafikled komma i direkt förbindelse med där varande krigsvarv och flottstation». År 1902 uttalar sig styrelsen på samma sätt, och i det nu av järnvägsstyrelsen avgivna utlåtandet heter det: »Vad styrelsen i förberörda utlåtande framhållit därom, att ifrågavarande förbindelseled är av den vikt för det allmänna, att antagligen förr eller senare statsmakterna skola finna det med det allmännas intresse förenligt att inränga denna led i statsbanenätet, vidhåller styrelsen.»

Utskottet går omkring detta järnvägsstyrelsens uttalande liksom katten kring en het gröt. Utskottet säger sålunda, att vid särskilt gynnsamma tillfällen statsinlösen av enskilda järnvägar bör äga rum. Ja, nu är det ett särskilt gynnsamt tillfälle för inköp av Västra Centralbanan, men om vi skola vänta, tills det blir ett särskilt gynnsamt tillfälle att inköpa Karlskrona—Växjö, Växjö—Alvesta och Göteborg

Ang. inlösning av vissa enskilda järnvägar.

(Forts)

—Borås järnvägar, tror jag, att vi få vänta ganska länge, ty nog dröjer det, innan dessa banor träda i likvidation. År 1900 förklarades det i debatten här i kammaren, att det icke heller var lämplig tid. Då ansåg man avkastningen av dessa banor vara så högt uppdriven, att det antagligen skulle bli ett nedåtgående, och att man därför borde vänta till ett bättre tillfälle. Vi ha fått vänta och vi få vänta, ty banornas konjunkturen äro alltjämt i uppåtgående. År 1904 var det ett gynnsamt tillfälle att förvärva järnvägen mellan Göteborg och Borås, och det var ytterst nära, att andra kammaren godkänt ett härom framställt förslag, men det blev emellertid förkastat med 93 röster mot 92, således med en enda rösts majoritet.

Vidare säger utskottet, att då nyttan av ett statsförvärf är i särskilt hög grad framträdande, bör inköp ske. Av vad jag anfört framgår, att de sakkunniga myndigheterna, järnvägsstyrelsen och andra, sagt att det är till nytta för staten att förvärva dessa järnvägar mellan Göteborg och Karlskrona. Det är alldeles tydligt och klart, att så är förhållandet, och alla hittills gjorda uttalanden gå i den riktningen. Vad är det då vi äsyfta med vår motion? Det är just att få till stånd en utredning om nyttan och nödvändigheten av ett förvärf av dessa banor för statens räkning.

Nu säger man, att det för närvarande är ganska höga räntesatser. Ja, det är emellertid tvivel underkastat, om de äro så fasligt höga. Och vi ha icke i motionen utsatt någon bestämd tidpunkt, när utredningen eller inköpet skall ske. Vi begära endast en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en utredning. Det ligger i Kungl. Maj:ts skön att, när så befinnes lämpligt, göra denna utredning liksom att, när Kungl. Maj:t finner tidpunkten lämplig, inkomma till riksdagen med förslag i ärendet.

Utskottet antyder, att man kan komma igen. Ja, det är ju en tröst. Vi kunna hålla på med att komma igen, och varje gång skall utskottet säga, att det är klart, att det bör bli statsinköp, men icke för närvarande. För att komma till något resultat och för att icke denna fråga skall uppskjutas i oändlighet, ber jag att få yrka bifall till min reservation, vad beträffar utskottets hemställan i punkt 2, medan jag däremot i första punkten följer utskottet. Skulle det bli nödvändigt, tror jag beklagligtvis, att jag får besvara kammaren med votering — det är icke ofta jag besvarar kammaren.

Herr Widlund: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett citat av herr Kloo, varmed jag förmodar, att han äsyftade mig. Han framhöll, att jag skulle sagt, att den egentliga inkomsten å linjen Värnamo—Halmstad var den, som kom från Västra centralbanan. Så har jag naturligtvis aldrig någon gång kunnat säga. Men när det påpekas, att ett inköp av Västra centralbanan skulle leda därhän, att vi finge så att säga en blindtarm av statsbanenätet från Falköping och fram till Landeryd, framhöll jag, att linjen Landeryd—Halmstad var så upparbetad, att den utgjorde den egentliga inkomstkällan för Halmstad—Nässjö järnväg, varför det var otänkbart att inlösa

nämnda linje på sådant sätt, att det i någon mån kunde bli fördelaktigt för staten, utan att enda möjligheten till inlösen av denna linje vore, att staten köpte hela Halmstad—Nässjö järnväg.

Ang. inlösen av vissa enskilda järnvägar.

(Forts.)

Vad själva den föreliggande frågan beträffar, är jag naturligtvis i princip för att staten skall övertaga så många som möjligt av de enskilda järnvägarna. Men jag kan icke vara med om att begära en skrivelse med anhållan om utredning rörande *en enda* järnvägslinje, utan jag anser, att en utredning bör avse samtliga enskilda järnvägar, så att man får fram, vilka som först böra övergå i statens ägo. Det måste vara så, att det är reella anledningar, som skola föranleda inlösen av enskilda järnvägar. Det får således icke vara endast obetydliga anledningar, såsom t. ex. att trafikanterna anse, att ytterligare ett par tåg böra insättas, eller att tåg hastigheten skall ökas med 5—10 kilometer i timmen. Sådana anledningar måste anses vara alldeles för litet välgående.

Vad nu beträffar Västra centralbanan, så är den skött på ett fullkomligt gott och tillfredsställande sätt, det har intygats inom utskottet, och för egen del känner jag väl till, att det icke finnes någon anledning från ortsbefolkningens sida att komma med några klagomål rörande misskötsel av banan, som skulle motivera dess övergång i statens hand. Det skulle således icke nu kunna åberopas någon annan anledning för inköp av denna bana, än att man möjligen nu skulle kunna få den särskilt billigt.

För egen del tror jag, att det är statens skyldighet att under alla förhållanden vaka över och se till att järnvägen ifråga vid ett eventuellt erbjudande kan erhållas för möjligast billiga pris. Men jag tror å andra sidan inte, att staten för närvarande kan tänka på denna järnvägslinje. Jag har förut sagt, att den närmast kan betraktas som en blindtarm. Man måste först söka skaffa sig ett system i fråga om de planer, som gälla inlösen av nya järnvägar. Det är just därför, att jag står på denna grund, att jag önskar uppgörandet av ett sådant reellt system, som jag funnit mig böra gå på avslag av dessa motioner. Härtill kommer ytterligare, att det här rör sig om två järnvägslinjer.

Vidare yttrade herr Kloo vid ett tillfälle, att han befarade, att järnvägen skulle råka i ett sämre läge år efter år, än det, vari den för närvarande befinner sig. Ja, det kan ju hända. Men jag förmodar, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall se till, att järnvägarna hållas i ett trafikabelt skick. Dessa linjer Växjö—Alvesta, Karlskrona—Växjö och Borås—Göteborg äro i strategiskt hänseende mycket viktiga linjer. Jag förmodar också, att Kungl. Maj:t, järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha i sin hand att se till, att dessa linjer hållas i behörigt skick. Någon fara i den riktningen kan jag således icke tänka mig föreligga.

Vad beträffar Västra centralbanan, så har det blivit upp-

Ang. inlösn-
ing av vissa
enskilda järn-
vägar.
(Forts.)

lyst, att den är i fullkomligt gott skick, och att den alltjämt kommer att hållas i ett sådant gott skick, är obestriddigt.

Då således bägge dessa järnvägslinjer, som det här är fråga om, å ena sidan tillfredsställa ortsbefolkningens behov, och då deras inköp å andra sidan icke kan betraktas som någon affär av beskaffenhet att inbringa staten reella förmåner för närvarande, nota bene, då det här icke föreligger någon utredning angående de närmare villkor, under vilka staten skulle ha att övertaga dem, så har jag, herr talman, icke kunnat yrka bifall till föreliggande motioner, utan ber att i stället få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kloo: Herr Widlund sade, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade skyldighet att se till, att järnvägarna hölles i trafikabelt skick. Ja, jag har aldrig ifrågasatt annat. Men det är en stor skillnad mellan att hålla en järnväg i trafikabelt skick och att hålla den i statsbanemässigt skick. Herr Widlund har emellertid icke kunnat skilja mellan att hålla en järnväg i trafikabelt skick och att hålla den i sådant skick, att den kan trafikeras av statsbanornas tyngre lokomotiv.

Då herr Widlund säger, att frågan befinner sig i ett outrett läge, så stryker han ju därmed endast under vad jag sagt. Och han vill icke vara med om att bifalla motionerna, därför att ingen utredning föreligger. Ja, men bifalla vi motionerna, förblir frågan icke längre outhärdad, och därför kan jag ej finna annat, än att herr Widlund borde kunna vara med om ett bifall.

Herr von Sneidern: Då den förste motionären icke yrkat annat än bifall till utskottets hemställan i punkt 1, skall jag icke uppehålla mig vid denna punkt i annan mån, än att jag vill bemöta en anmärkning av honom. Han anmärkte nämligen mot det sätt, varpå utskottet gjort sin utredning, så till vida att han beklagade, att utskottet icke inhämtat något yttrande från generalstaben för att höra dess uppfattning angående denna järnvägs strategiska betydelse. Jag vill då nämna för kammaren, att utskottet under hand införskaffat generalstabens yttrande i frågan och därvid fått det beskedet, att generalstaben icke hyser någon särskild önskan, att staten skall förvärva denna järnväg.

Vad beträffar herr Kloos yrkande i fråga om andra punkten i utskottets hemställan, att kammaren skulle begära en utredning angående inlösen av järnvägslinjerna Göteborg—Karlskrona, så vill jag säga, att jag tror, att även motionären inser, att det nuvarande ögonblicket är skäligen olämpligt för inlösen av enskilda järnvägar. I fråga om de krav, som för närvarande ställas på statskassan, vill jag särskilt hänvisa till dem, som stå i samband med upprätthållandet av vår neutralitet och som här giva sig tillkänna på mångahanda sätt. Dessutom är det emellertid mycket stora krav, som göras gällande för olika produk-

tiva ändamål. Härmdagen inkom på kammarens bord ett förslag, avseende utveckling av stambanenätet i Norrland, ett förslag, vars realiserande går löst på ett belopp av 50 miljoner kronor. Vi hava redan behandlat eller komma att behandla frågor rörande stora anslag till ny rullande materiel vid statens järnvägar, till utvidgningar av flera stationer, till anskaffande av dubbelspår m. m. Allt detta förorsakas av den enorma och oupphörligt ökade trafik, som givit sig till känna under de sista åren, en ökning så stark, att den efter normala utvecklingslinjer icke skulle hava inträffat på ännu åtta år. Allt detta nödvändiggör naturligtvis, för att statens järnvägar skola äga förmåga att fylla de krav, som rättvisligen böra ställas på desamma, att dessa järnvägar ha mycket stora anspråk att ställa på statskassan.

Ang. inlösning av vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

Vidare vill jag erinra om att vi även i år hava lämnat anslag till en ny fond för enskilda banors anläggande, och att vi beviljat anslag till bibanefonden för västra Sverige. I denna landsända finnas stora behov av kommunikationer, varom riksdagen senast erinrades för några dagar sedan vid behandlingen av en i första kammaren av prof. Kjellén väckt motion. Det gällde då förflyttningen av en gränsstation — en åtgärd av tvivelaktigt värde. Men genom motionens behandling drogs uppmärksamheten till det faktum, att i dessa trakter vårt västra grannland, gynnat av naturliga förutsättningar, gör ekonomiska landvinningar inom våra gränser. För att åt svensk företagsamhet bevara våra egna skogar, fordras förbättrade kommunikationer från skogarna till våra förädlingsverk och från dessa till svenska hamnar. Detta skapar ökade krav på den omnämnda bibanefonden.

Vi hava vidare i år att behandla förslag angående elektrifiering av Gällivare-banan till Svartö och vi hava redan lämnat stora medel till utökande av statens elektricitetsverk såväl vid Porjus och Älvkarleby som vid Trollhättan.

Allt detta innebär utgifter för produktiva ändamål. Jag har framhållit detta icke under beklagande, utan tvärtom såsom bevis på en glädjande utveckling. Vi se, att här förefinnas stora möjligheter för svensk företagsamhet, och att svenska folket tillvaratager dessa möjligheter och är berett att göra uppoffringar för deras tillgodoseende. Men vi se å andra sidan också därav, att här finns det utrymme såväl för statens organisatoriska verksamhet som för den enskilda verksamheten. Jag tror, att det lämnats öppen en ganska vid ram för båda dessa grenar av verksamhet, och jag tror, att tillfället icke är lämpligt, att staten nu ger sig in på att övertaga de verksamhetsgrenar, som redan äro i gång och som skötas av den enskilda företagsamheten, såvida nämligen det icke kan anses föreligga speciella skäl härför, och sådana skäl hava icke här blivit påvisade.

Nu säger motionären: det är icke fråga om att göra detta inköp nu, utan det gäller endast att begära en utredning för att

Ang. inlösning av vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

kunna gripa in, då tillfället kan gestalta sig gynnsamt. Nå, vad betyder denna utredning? Jo, det är en ekonomisk utredning, det här gäller, som skulle bestå i en överenskommelse med de järnvägsbolag, vilkas järnvägar det gäller att övertaga. Men en sådan underhandling kan givetvis icke företagas förr än vid den tidpunkt, då statsinköpet skall ske. Den utredningen skulle också omfatta en teknisk utredning, som skulle gå ut på att konstatera, vad som behöver göras för att få dessa järnvägar försatta i statsbanemässigt skick. Även detta kan emellertid icke undersökas förrän omedelbart i samband med inköpet, så att man kan räkna med det värde och de kostnader som då uppkomma. Allt detta har också av järnvägsstyrelsen blivit vitsordat.

Det gäller således här ett projekt, som icke kan realiseras förr än i framtiden, och det finnes således icke nu för riksdagen något skäl att binda sig vid detsamma.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan såväl i punkt 1 som i punkt 2.

Herr Widlund: Herr talman! Jag ber om överseende, att jag besvärar kammaren, men jag skall bli så kortfattad som möjligt.

Jag har närmast begärt ordet i anledning av herr Kloos anförande, däri han talade om utredningen. Jag vill då nämna, att här är ju fråga om en utredning. Herr Kloos kanske icke uppfattade vad jag sade. Jag förklarade, att jag anser det vara på sin plats, att staten övertager, såvitt det är möjligt, en del enskilda järnvägar, ja, kanske de allra flesta enskilda järnvägar. Men vad jag särskilt vill betona är, att här gäller det en utredning om endast två järnvägslinjer med fem järnvägar. Detta gör, att utredningen här måste hålla sig på ett alltför litet område, för att det skall bli möjligt att bilda sig en uppfattning om vilka järnvägar som i stort sett först böra ifrågakomma att inlösas av staten. Om motionen legat på en vidare grundval och det således varit en allmän utredning om detta spörsmål som åsyftats, så hade jag varit den förste, som yrkat bifall till en sådan motion.

Jag vill, medan jag har ordet, erinra om att i denna kammar förekommitt en stark kritik av statens järnvägar — berättigad eller oberättigad, därom vill jag icke yttra mig nu. Men ett faktum är nog det, att statens järnvägars förmåga att transportera de produkter, som överlämnas till dem, nått sin höjdpunkt. När de nått gränsen för sin förmåga härvidlag och behov inträder av ytterligare utveckling, då trasslar det till sig på ett eller annat sätt. Detta måste avhjälpas, och det kan icke avhjälpas på annat sätt än genom dubbelspår, ny material, framför allt nya maskiner, och nya bangårdsanläggningar och icke minst genom en större personalstock än den närvarande. Allt detta kostar pengar, och för närvarande är ju vår penningtillgång knapp och räntan hög. Under sådana

förhållanden kan jag icke finna det lämpligt att realisera sådana förslag som herr Kloo framfört i sin motion.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till såväl punkt 1 som punkt 2 i utskottets betänkande.

Ang. införning av vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

Herr Kloo: Herr talman! Blott ett par ord.

Utskottets ordförande meddelade, att han gjort sig underättad om generalstabens åsikt i fråga om statsförvaltningen av dessa fyra järnvägar, som av oss föreslagits till statsinköp. Jag anser generalstaben vara mycket kompetent därvidlag, och i synnerhet dess kommunikationsavdelning, som endast befattar sig med sådana här frågor. Men marininstaben kan väl också ha en mening i denna fråga, då såväl Karlskrona som Göteborg med sina sjöbefästningar äro ändpunkter vid dessa järnvägar. Det kan alltså hända, att även marininstaben kunde ha någon önskan rörande denna sak.

Så talade utskottets ordförande om, huru stora summor vi för närvarande måste disponera till järnvägsbyggnader. Ja, det är för närvarande det. Men då man väl vet, huru lång tid en utredning i regel brukar taga, så är det alldeles säkert, att om riksdagen nu skulle gå med på denna skrivelse, den därav föranledda utredningen icke blir färdig vare sig i år eller nästa år. Det kan kanske dröja rätt många år, innan den blir färdig, och sedan skall då utarbetas en kunglig proposition, om resultatet av utredningen går i den riktningen, att statsinköp bör komma till stånd. Allt detta tar rätt lång tid, och vi behöva icke, därför att staten för närvarande behöver mycket pengar till järnvägsbyggnader i Norrland och annorstädes, avslå den här framställningen. Vi behöva ju icke befara, att beloppet till inköp av dessa järnvägar skulle behöva upptagas i nästa års stat.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition beträffande punkten 1) blev utskottets i denna punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i avseende å punkten 2) propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag därå samt bifall i stället till den av herr Kloo avgivna, vid utåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Kloo, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande utlåtande, nr 3, röstar

Ja;

Ang. inlösning av vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Kloos avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 115 ja mot 14 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Efter föredragning härpå av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, angående herr Jönssons i Fridhill motion, nr 191, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förhindrande att entreprenörer vid uppförande av allmänna byggnader undandra sig att erlægga betalning för arbetskraft och materialier blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Ang. grunderna för underbefälens vid armén befordran.

Härefter förekom till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, angående herrar Helgers och Bergs i Munkfors motion, nr 190, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i grunderna för underbefälens vid armén befordran.

I en inom andra kammaren väckt och till kammarens fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 190, hade herrar *Helger* och *Berg* i Munkfors hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring i grunderna för befordran inom armén, att underbefäl erhöles rätt till befordran vid respektive vapenslag inom hela landet eller åtminstone inom sin arméfördelning, samt om vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring i grunderna för befordran inom armén, att underbefäl erhöles rätt till befordran vid respektive vapenslag inom sin arméfördelning, samt om vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *A k e r m a n*, som yttrade: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet i denna fråga är icke den, att jag tänker motsätta mig den begäran om utredning, som motionärerna ha gjort, ehuru jag misstänker, att det praktiska resultatet av utredningen icke blir så stort. Det är nämligen många svårig-

heter förenade med ett praktiskt utförande av det önskemål, för vilket motionärerna ha gjort sig till tolkar. Anledningen till att jag har begärt ordet är den, att jag icke kan vara med om den motivering, som utskottet har lämnat, och icke heller om utskottets hemställan, vilken innebär en inskränkning i motionen.

Innan jag ingår på skälen till, att jag icke vill vara med om utskottets motivering och utskottets hemställan, ber jag att få bringa till kammarens kännedom en omständighet, som utskottet av obekanta skäl har underlåtit att omtala, nämligen att det redan har gjorts en utredning på detta område, en utredning, som visserligen icke omfattar allt vad motionärerna ha begärt, men i alla fall en mycket stor del därav. Det var nämligen en kommitté 1909, sammansatt av dels officerare, dels underofficerare, som bland annat hade till uppdrag att undersöka möjligheten av en utjämning av underofficerarnas befordran. Den kommittén kom till ett positivt resultat och dess förslag remitterades icke en utan två gånger ut till arméns högre myndigheter. Det oaktat blev det ingenting av det hela, och det av den anledningen, att kommitténs hela hemställan var byggd på principen, rörliga löner.

Jag kommer nu till utskottets motivering. I fråga om denna vill jag till att börja med blott i förbigående nämna, att då det i en punkt talas om, att det finns en befordran för officerare och militärläkare inom armén, som skulle ske arméfördelningsvis, så är detta åtminstone för mig fullkomligt obekant.

I nästa punkt i motiveringen gör utskottet ett principuttalande för de rörliga lönerna. För min enskilda del är jag icke beredd att på den utredning, som här förebragts, och icke heller på den utredning, som förebragts av 1909 års kommitté, taga ställning till frågan om rörliga löner. Det är en ganska viktig fråga denna, som kan ha många och vittgående konsekvenser med sig. Vi få dock betänka, att den innebär, att man frångår på ett betänkligt sätt principen, att lönen utgår efter arbete och tjänst och icke endast efter ålder. Må detta vara nog sagt för att angiva, varför jag icke kan vara med om motiveringen.

Vad beträffar utskottets kläm, så har denna blivit avfattad på ett sådant sätt, att utredningen om en utjämning av befordringsförhållandena skulle komma att uteslutande gälla infanteriet. Man gör nämligen där hemställan om en utredning om ändrade befordringsgrunder, vilka skulle gälla arméfördelningsvis. Nu är det så, att inom varje arméfördelning finns det i regel icke mer än ett kavalleriregemente och ett artilleriregemente. Det kan således icke, om man låter befordran ske arméfördelningsvis, bli någon utjämning inom dessa truppslag, emedan det inom en arméfördelning icke finnes något annat kavalleri- eller artilleriregemente att göra utjämning med. Infanteriet däremot har ju fyra regementen inom varje arméfördelning, så där kan det bli en utjämning mellan regementena. Den kommitté, som 1909 utredde denna fråga, kom till den slutsatsen, att

Ang. grunderna för underbefällets vid arméns befordran.
(Forts.)

Ang. grunderna för underbefälets vid armén befordran.
(Forts.)

utjämnningen borde ske truppslagsvis, således inom hela infanteriet, inom hela kavalleriet och inom hela artilleriet. Nu kan man också tänka sig ett annat sätt, nämligen att ordna det arméfördelningsvis för infanteriet men truppslagsvis för kavalleriet och artilleriet. Jag talar icke om ingenjörstrupperna och trängen, ty de ha redan sina stater uppsatta på ett sådant sätt, att där äro underofficerarna uppförda truppslagsvis. Men även dessa truppslag kunna kanske komma att beröras av denna utredning, ty i den ligger ju i viss mån även en utjämning av underbefälets av manskapet, icke endast av underofficerarnas, befordringsförhållanden.

Motionen är i motsats mot utskottets hemställan så avfattad, att enligt den kan utredningen komma att omfatta icke blott infanteriet, utan även de övriga truppslagen.

Jag skall därför, herr talman, be att få med avslag å utskottets hemställan, yrka bifall till den av herrar Berg i Munkfors och Helger väckta motionen.

Härpå anförde:

Herr Thorsson: Herr talman! Jag kan inskränka mig till att i det stora hela instämma med den föregående talaren. Jag vill emellertid understryka den föregående talarens betonande av det olämpliga i att sammanföra den av motionärerna begärda utredningen med spörsmålet om de s. k. rörliga lönerna. Om riksdagen skulle i ett uttalande antingen i en kläm eller i en motivering giva någon som helst anslutning till denna tanke, kunde man tänka sig, att myndigheterna skulle känna sig förpliktade att följa denna fingervisning, och jag har den bestämda uppfattningen, att detta skulle leda till det resultatet, att man då skulle tillbakavisa den ifrågasatta förändringen i befordringsgrunderna. Jag måste nämligen för min del säga, att även om det skulle visa sig några större kostnader för statsverket därigenom, att underbefäl finge flyttningsbidrag, så får icke detta vara avgörande för åstadkommandet av en rättvisare befordringsgrund.

Det andra systemet, med rörliga löner, skulle ju helt enkelt kunna leda därtill, att ett truppförband finge övervägande fanjunkare, ett annat truppförband övervägande sergeanter o. s. v.

Det är icke på det sättet vi skola ordna befälsspörsmålen, utan vi skola anställa befäl på de olika truppförbanden efter vad som anses erforderligt för utbildningsarbetet m. m. Därför vill jag instämma i det yrkande, som går ut på bifall till motionen.

Då utskottet i det stora hela velat gå motionärerna till mötes, kan jag icke tänka mig annat än att utskottet också skall känna sig tillfredsställt med att motionen blir bifallen. Jag yrkar, herr talman, bifall till densamma.

Med herr Thorsson förenade sig herr Zetterstrand.

Herr Leksell: Herr talman, mina herrar! Blott några ord! Beträffande motiveringen har utskottet intet att invända emot, att den av herr Åkerman här påpekade felaktigheten får försvinna ur motiveringen, enär frågans lösning såväl enligt utskottets som motionärens förslag i annat fall möjligen skulle kunna försvåras.

Med den sålunda föreslagna begränsningen av motiveringen får jag hemställa, att motionen i övrigt måtte bifallas.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående herr Lindleys motion, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av statsmonopol å mineraloljor; och ytttrade därvid

Ang. statsmonopol å mineraloljor.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Näppeligen torde någon av kammarens ledamöter antaga, att jag är någon vän av statsmonopol. Min ställning t. ex. till frågan om statsmonopol vid tobakstillverkningen inom riket torde vara känd.

Men det finnes två förhållanden, som kunna föranleda mig att eventuellt ge min röst till förmån för införande av statsmonopol. Dels under det förhållandet, att om det visar sig, att de beräknade inkomsterna för staten knappast kunna erhållas på annat sätt än att gå en föreslagen väg i den riktningen, och dels under det förhållandet, att det visat sig, att en utländsk trust utövar en sådan maktställning på den inhemska marknaden, att förhållandena bli praktiskt taget olidliga för de svenska näringsidkarna, då kan jag eventuellt vara med om att giva min röst till förmån för ett förslag att införa statsmonopol. Enligt mitt förmenande, mina herrar, äro just förhållandena inom petroleummarknaden här i landet av det senare slaget. Vi känna så väl till det steg, som Standard-Oils dotterbolag tog för några år sedan genom att binda svenska minuthandelskären vid sig genom mångåriga kontrakt. Vi hava sett i år ett nytt bevis, när nämnda bolag uppträder på ett allt annat än hänsynsfullt sätt, när en rätt stor brist av denna nödvändighetsvara föreligger på den svenska marknaden.

Det är därför enligt mitt förmenande hög tid, att från statens sida undersökningar göras, huruvida icke ett statsmono-

*Ang. stats-
monopol å mi-
neraloljor.
(Forts.)*

pol bör införas för denna vara. Nu är det visst, och utskottet har framhållit, att detta ligger inom den kungl. trustkommitténs uppdrag, samt att denna kommitté sålunda får under de närmaste åren anledning att sysselsätta sig med denna viktiga fråga. Men som känt är, har trustkommitténs arbete under världskriget legat nere. Dess sekreterare är strängt upptagen på annat håll, i livsmedelskommissionen. Det vore under sådana förhållanden synnerligen önskligt, att regeringen inom vederbörande departement gjorde en utredning och förelade riksdagen det resultat, vartill denna utredning kunde komma.

Jag har under sådana förhållanden, herr talman, helt naturligt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

*Ang. malm-
fyndigheters
tillgodogö-
rande.*

Härefter föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, på grund av kammarens återremiss av utskottets utlåtande, nr 4, angående herr Bergs i Munkfors motion, nr 214, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående blivande utredning av frågan om malmfyndigheters tillgodogörande samt första kammarens beslut rörande en med den ovannämnda likalydande inom första kammaren väckt motion, nr 93.

Därvid yttrade

Herr Berg i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag vill uttala min glädje över att utskottet nu kommet till ett annat resultat än då ärendet först låg på kammarens bord.

Därtill vill jag foga några ord om frågans betydelse för vårt lands kultur. Säkerligen äro vi alla, vilket parti vi än tillhöra, ense om att, i den mån vi kunna på ett förståndigt sätt taga vara på våra naturtillgångar, vi lägga nya stenar i grundvalen för vårt folks framtida förkovran och bestånd. Det gives också då och då några glädjande tecken på att vi börja vakna ur den oerhörda liknöjdhet, som förr gjort sig gällande härutinnan. Ett sådant tecken blevo vi varse, då bränslefrågan häromdagen behandlades i riksdagen. Alla partiband sprängdes för att man skulle komma till ett gott resultat, och debatten präglades av den vaknande lusten att göra något för att rädda vad räddas kunde på detta område.

Nu gäller det en annan betydelsefull fråga, nämligen hur vi på bästa sätt skola kunna taga till vara och utnyttja så långt möjligt för egen del de rikedomar, som ligga förborgade i bergen, malmfyndigheterna. Framför allt gäller det den fosforfattiga malmen, som ju icke finnes i samma rikliga mängd som den fosforrika. Såsom torde vara bekant för många av kammarens

herrar ledamöter är det endast den fosforfattiga malmen som lämpar sig för produktion av finare stålvaror. Lagstiftningen på hithörande områden har vacklat hit och dit under tider som flytt, och frukten härav har blivit, att ej endast den fosforrika malmen i stora mängder går till utlandet utan även mycken fosforfattig malm. För år 1915 uppgick skeppningen enligt uppgift till Järnbruksföreningens möte vid hindermässan i Örebro till 5,994,000 ton inalles. Av denna väldiga massa var det antagligen icke så litet av det senare slaget malm, vilket ock kan bedömas genom den tabell för åren 1910—1914 som upprättats av motionären i första kammaren bergmästare Asplund och som jag hade uppsatt här för någon tid sedan. Å nämnda tabell har 1915 års siffror ej kunnat uppföras, enär de ej funnos tillgängliga då den upprättades.

Ang. malmfyndigheters tillgodörande.

(Forts.)

Beträffande nu den fosforrika malmen lär nog mot exporten därav ej något kunna göras före 1942, då staten kan reglera densamma. Däremot kan man genom en praktisk inmutningslag och genom lagstiftning gent emot utlänningars rätt att exploatera våra naturrikedomar samt genom att åstadkomma större förädling inom landet bevara stora värden för framtiden. I justitieministerns nyss avlämnade proposition om inskränkning i utlänningars rätt att förvärva fast egendom här i landet se vi i blyxtbelysning, vilken fara som hotar oss genom utlandets intrång på alla våra större industriområden. Jag skall här anföra endast några huvudpunkter av de märkliga uttalanden, som statsrådet gjort. Efter att hava redogjort för nödvändigheten av en sådan lagstiftning yttrar han: »Åv Norrlandskommitténs undersökningar framgår även, att redan år 1902 utlänningar voro ägare av aktier i 46 bolag, som i Norrland och Dalarna idkade trävarurörelse eller därmed besläktad näring, till sammanlagt belopp av 17,652,702 kr., även att i 10 av nämnda bolag, med ett sammanlagt aktiekapital av 15,400,000 kr. de utländska aktieägarna hade majoritet.

Vid den under åren 1912 och 1913 företagna undersökningen av jordförhållandena i Värmlands län har befunnits, att i 25 jordägande bolag, vilkas sammanlagda aktiekapital utgör 44,470,500 kr., utlänningar år 1910 ägde aktier till ett belopp av 9,433,600 kr., samt att utlänningar omedelbart eller medelbart disponerade aktiemajoriteten i 12 av dessa bolag, vilka tillsammans ägde jordegendom med ett taxeringsvärde av 8,295,500 kr. Samtidigt ha utlänningar befunnits där vara ägare av jordbruksfastigheter, taxeringsvärderade till 3,270,000 kr. Sammanlagda taxeringsvärdet å de jordbruksegendomar i nämnda län, över vilka utlänningar omedelbart eller medelbart hade bestämmanderätten, uppgick alltså till 11,565,600 kr.

Även på andra trakter än i Norrland, Dalarne och Värmland finnas skogstillgångar, som locka utlänningen, och den möjlighet till kontroll å utländsk mans direkta förvärv av dessa tillgångar, som för närvarande finnes, är fullständigt illusorisk

Ang. malm-
fyndigheters
tillgodogö-
rande.
(Forts.)

särskilt beträffande de största förvärven, så länge lagens förbud kan kringgås medelst köpets verkställande genom ett för ändamålet bildat bolag.

Vidare lära på senare tider hava visat sig tendenser till utländsk spekulation på våra torvmossar. Våra vattenfall torde efter de senare årens framsteg på det elektrotekniska området utgöra mera begärliga spekulationsföremål än förut.

Och vad beträffar våra malmtillgångar, så hava visserligen genom de mellan staten och de stora norrländska gruvbolagen träffade avtal och därmed sammanhängande åtgärder de rika malmfälten i Norrbotten blivit i möjligaste mån tryggade mot utländskt förvärv. Men den utländska spekulationen har i stället riktat sig på förvärv av de mellansvenska malmfyndigheterna, särskilt järnmalmstillgångarna, av vilka senare redan i början av år 1913 omkring en sjättedel var i utländsk ägo, största delen på grund av inköp under åren 1910—1912. Även efter nämnda tid har det utländska förvärvet i någon mån fortgått.

Dessa inköp hava så gott som uteslutande skett genom aktieförvärv eller i varje fall med anlitande av aktiebolagsformen och sålunda med förbigående av K. Maj:ts prövning. Det utländska förvärvet på detta område är desto mera beklagligt, som ifrågavarande malmer å ena sidan äro företrädesvis ägnade att användas för vår inhemska förädlingsindustri, och å andra sidan förefinnes i jämförelsevis ringa mängd, så att den forcerade malmexport, som så gott som undantagslöst är syftet med och följden av utlänningarnas förvärv, hotar att inom en relativt kort tid uttömma fyndigheterna.

Nu framgår ju tydligt av detta yttrande, att vi måste göra något för att gardera oss mot den alltjämt stegrade exploateringen. Särskilt gäller detta den fosforfattiga malmen. Det är ju ock samma syfte min motion omfattar. Genom den elektriska malmsmältningsmetoden har öppnat sig stora möjligheter för en utveckling av vår inhemska industri i sådan riktning, att vi i stället för att sälja råvaror och halvfabrikat kunna tillverka mera färdiga produkter och därigenom erhålla mångdubbla pris och skapa utkomst för många tusen svenska medborgare, som nu söka sin lycka i andra länder. Det invändes ju ofta, att vi i alla fall, hur vi än bära oss åt, icke kunna på detta område upptaga tävlan med de stora kulturländerna. Jo, det är just det vi kunna genom den lyckliga omständigheten, att våra bättre malmer stå högt över de utländska i kvalitet och äro synnerligen lämpliga, då det är fråga om finare varor. Tvenne vackra bevis på vårt lands förmåga i detta hänseende givas i den storartade utveckling, som skett i produktionen av färdiga stålvaror vid Sandvikens och Uddeholms aktiebolag. För stål, som tillförene betingade ett pris av cirka 20 öre per kilogram, erhålles, sedan det ytterligare bearbetats, 4 å 5 gånger detta pris. Under förädlingsprocessen ha många munnar matats med bröd, och stora samhäl-

len ha vuxit upp till nytta för orterna runt omkring. Därtill kommer, att landets kapitaltillgång ökats i betydlig grad genom de till miljoner uppgående belopp, som erhållits mera i utbyte genom den färdiga produkten. Genom kraften i våra brusande älvar ha vi ock ett mäktigt vapen i vår strävan till förädling. Enligt uppskattning av sakkunniga finnas ännu huvudsakligen i norra Sverige flera hundra tusen hästkrafter outtagna. Utnyttja vi denna kraft rationellt och dessutom genom byggande av nya järnvägar, därvid särskilt bör beaktas fullbordan av inlandsbanan, få tillfälle till större produktion av träkol, kan produktionen av såväl tackjärn som förädlade varor ökas högst betydligt till lycka och välstånd för vårt folk. Vägarna fram mot detta mål äro åtminstone delvis skisserade i motionen, varför jag ej vid denna sena timme skall upptaga kammarens tid med att närmare orda därom. Huvudsaken är, att vi sätta i gång så många krafter, som kunna stå oss till buds, för lösning av denna viktiga angelägenhet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar n. m.

I en till riksdagen den 4 februari 1916 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 65, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att i de i berörda protokoll närmare angivna, under 24 särskilda punkter upptagna ärenden medgiva försäljning av kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Efter föredragning av utskottets framställningar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i punkterna 1—17 av förevarande proposition blevo desamma av kammaren bifallna.

I *punkten 18* hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva.

dels att de till förra häradshövdingbostället 1 mantal Södra Edsberg nr 1 i Segerstads socken av Värmlands län hörande lägenheterna Ranviken, Bråten, Liljenäsgärdet samt Myggerud med Bränna finge var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från egendomen upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egna-hemslägenheter från kronoegendomar;

dels ock att egendomens huvudgård finge med ett av domänstyrelsen föreslaget område försäljas i offentlig auktion till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor med

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

förbehåll om rätt för kronan att uppbära oredovisad nybyggnadssumma.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte endast på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att riksdagen medgäve, att lägenheterna Bråten och Liljenäsgärdet finge från förra häradshövdingbostället 1 mantal Södra Edsberg nr 1 i Segerstads socken av Värmlands län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre B e c k F r i i s, yttrade: Herr talman, mina herrar! Vid bedömande av dessa försäljningar av avsöndrade lägenheter frambäres det ju många goda skäl för att gårdarna skola behållas i kronans ägo och likaså många skäl för att de skola försäljas. Det är därför ofta en smaksak vilkendera väg man går. Nu har i de föregående punkterna utskottet gjort några ändringar i vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag anser dock av de skäl jag anfört, att för och emot vägt så lika, att jag icke har velat göra någon erinran mot vad utskottet i dessa fall har föreslagit.

I denna punkt kan jag tyvärr däremot icke ställa mig helt på utskottets sida, då jag tycker, att det finnes större skäl för att kammarerna i detta fall bifaller vad i den kungl. propositionen föreslagits än för utskottets förslag. Kungl. Maj:t har nämligen begärt att av denna egendom, som heter Södra Edsberg, i Värmlands län skulle, sedan skogen i huvudsak blivit borttagen, dels huvudgården samt de mindre ställena Bråten, Liljenäsgärdet, Myggerud med Bränna samt Ranviken säljas.

Enligt vad utskottet säger, har den man, som har huvudgården på arrende, haft gården i 28 år. Han är 62 år gammal. Hans ekonomi tillåter honom icke att köpa gården. Sälunda om försäljningen blir av, blir gubben utan sin gård, och det tycker utskottet vara synd, när han skött gården bra. Utskottet anser det därför vara lämpligt, att kronan behåller den gården och att mannen får fortsätta med sitt arrende. Ja, för ett sådant skäl böjer jag mig. Vill man se frågan från den sidan, är det riksdagens sak, och det är ju snällt mot arrendatorn. Att gården för staten såsom ägare giver dålig avkastning är visst, men som sagt, jag begär icke, att någon ändring i vad utskottet föreslagit beträffande huvudgården skall ske.

Ifråga om dessa smågårdar har utskottet endast föreslagit, att de båda gårdarna Bråten och Liljenäsgärdet skola säljas men däremot icke Myggerud med Bränna samt Ranviken. Myggerud med Bränna är ett torp med en areal av 34 hektar, därav 23 hektar skogsmark och värderas till 8.100 kronor, därav för skogen 5,567 kronor. Torpet ligger åt sidan och har en mycket otrevlig ägofigur. Det har innehafts av far och son i 30 års tid. De ha skött det bra men ha icke samlat något som helst kapital, enligt de meddelanden jag erhållit. Nu anser jag, och däruti har jag fått ett stöd av ett uttalande av de sakkunnige, vilka hava haft att utreda och komma med förslag till skogsvård

inom mellersta och södra Sverige, att sådana här små stänkgårdar även om där finnes några tunnland skog, böra säljas och staten försöka få ihop sina skogskomplexer i något så när sammanhang, så att icke förvaltningen ställer sig för dyr. Jag tycker, att denna lilla gård med sin fula ägofigur och sitt avskilda läge verkligen är en sådan bit, som det är all anledning att sälja. Nu säges, att där finnes för omkring 5,000 kronor skog, som staten bör taga vara på. Ja, gården är värderad till 8,100 kronor just därför att denna skog finnes, och det är givet, att familjen, som sitter där och har skött gården bra men icke kunnat samla kapital, icke skulle kunna köpa gården för 8,100 kronor, om det icke finnes skog, som underlättade affären. För övrigt har jag den uppfattningen, att det bör vara en glädje för staten, att när staten säljer till en arrendator, det säljes på sådana villkor, att mannen får det bättre som ägare, än han hade som arrendator. Jag anser sålunda, att man bör unna honom de slantar han kan förtjäna.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Vad det lilla torpet Ranviken angår har utskottet sagt, att det bör bibehållas som skogsarbetaretorp. Ja, det kan jag icke diskutera om, men såväl jägmästaren som överjägmästaren och domänstyrelsen hava sagt, att det finnes icke användning för torpet som skogsarbetaretorp. Torpet är förresten synnerligen dåligt. Skall det kunna bli till någon glädje, kan det icke bli för någon annan än för den, som äger detsamma. Därför har jag ansett, att man bör sälja det, då det icke direkt behövs för kronans räkning.

Jag hoppas, att någon av kammarens ärade ledamöter vill göra det yrkandet, att med bibehållande av vad utskottet för övrigt sagt man i klämman skulle tillägga: Myggerud med Bränna samt Ranviken. Det är dessa torp jag talat om. Jag får meddela, att första kammaren gått in på detta mitt förslag.

Vidare anförde

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Vi hava på senaste tiden märkt ett stigande intresse för skogsvården här i landet. Detta har även givit sig tillkänna på det viset, att vi undan för undan sålt mindre lägenheter för att sedan i sin tur köpa skogsmark. När vi då ha velat köpa skogsmark, ha vi försökt se till, att vi fått denna skogsmark så koncentrerad som möjligt för att få större domänskogar.

Nu har detta intresse för skogen emellertid i ett visst hänseende slagit litet över. Det är nämligen så, att när det är fråga om att sälja en liten obetydlig lägenhet, man någon gång här i riksdagen har satt sig emot detta därför, att det på lägenheten funnits en liten skogsdunge. Det är enligt mitt förmenande att gå för långt, ty kostnaderna för förvaltningen av en sådan skogsdunge äro större än lämpligt är, och man bör försöka, såvitt möjligt är, få skogsmarken samlad på ett ställe. Detsamma ha också de sakkunniga, som haft att utreda frågan om skötseln av statens skogar i södra och mellersta Sverige, uttalat, nämligen att man bör försöka få skogsmar-

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.
(Forts.)

ken så koncentrerad som möjligt. Jag kan också nämna, att på Svenska Skogsvårdsföreningens sammanträde för en tid sedan behandlades denna fråga, och det sades, att det icke var lämpligt att staten behölle i sin ägo dessa mycket små områden. Det vore mera skäl, ansåg man, att sälja även dessa och att använda penningarna till att köpa skogsmark intill de stora kronoskogarna och därigenom få förvaltningen mera koncentrerad. Det gjordes till och med antydning om att man tyckte det var tråkigt, att regeringen icke oftare än skedde gjorde framställningar i dylika fall. Man angav också orsaken därtill: regeringen gjorde det icke, därför att det hänt några gånger, att riksdagen i sådana fall avslagit dylika framställningar. Det är detta som gör, att regeringen icke är livad för att göra framställningar i det syftet. Nu komma vi här strax efteråt till ett precis sådant fall. Det är där fråga om försäljning av tre lägenheter med några små skogsdungar. Är det då icke lämpligt att sälja även de nu ifrågavarande och använda köpeskillingen till inköp av skogsmark intill större skogskomplex och därigenom få bättre arrondering?

På de skäl jag anfört vill jag yrka bifall till utskottets förslag men med den skillnaden, att lägenheterna Myggerud med Bränna samt Ranviken läggas till, d. v. s. att man ger tillstånd till försäljning även av dem.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Herr *Akerlindh*. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det förslag, som av herr jordbruksministern är förordat beträffande ifrågavarande försäljning.

Herr *Nilsson* i Tånga: För min del kan jag ej hjälpa, att jag nödgas yrka bifall till utskottets hemställan. Jordbruksutskottet har ju alldeles enhälligt avstyrkt försäljningen av den lägenhet, om vilken det nu närmast är fråga, och som herr jordbruksministern berörde.

Utskottet har varit enigt därom, och därvid har utskottet endast fullföljt en sedan länge inom jordbruksutskottet och för övrigt här i kammaren hävdad princip, att, om en jordbruksegendom skall försälas och är av sådan beskaffenhet eller har sådant läge, att man kan befara spekulation, skall man ej sälja den. Det är denna princip, som utskottet har fullföljt, då det avstyrkt denna försäljning. Här tillkomma också alldeles särskilda förhållanden. Som herr jordbruksministern nämnde, är denna lägenhet saluvärderad till 8,100 kronor, och, såsom även omnämndes, har skogen upptagits till ett värde av 5,567 kronor. Men nu är att märka, att sistnämnda summa är det värde, till vilket skogen upptogs för tre år sedan. Sedan dess har skogen stigit i värde, och vi känna den stegring i priserna på skogsprodukter, som ägt rum. Man kan utan att göra sig skyldig till överdrift räkna med en stegring av 50, ja kanske 60

procent, och då kommer man upp till en summa av mellan nio och tio tusen kronors värde hos skogen å den lägenhet, som skulle försäljas för 8,100 kronor.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Nu kan man naturligtvis, som herr statsrådet gjorde, lägga den rent humanitära synpunkten på frågan, att lägenhetens innehavare har innehaft egendomen i 30 år. Då finnas skäl för att han får inköpa egendomen. Ja, dylika skäl kan man tillmäta den betydelse man vill, men de böra ändå knappast vara avgörande för riksdagen, ty, skall man slå in på den vägen, så kan man anföra sådana skäl vid över huvud taget alla sådana försäljningar.

Nu kan man ju mycket väl antaga, att, om denna lägenhet försäljes, köparen kommer att omedelbart sälja densamma, att en spekulant på skogen köper den, och att skogen skövlas och jordbruket lägges i lägervall. Man kan åtminstone göra ett sådant antagande, och jag hemställer då till kammaren, om det är riktigt att på det sättet befordra egna hems bildande här i landet.

Av rent principiella skäl och på grund av de upplysningar, som kommit jordbruksutskottet tillhanda, kan jag, herr talman, ej annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beckfriss: Herr talman! Jag måste mot vad herr Nilsson i Tänga yttrade rikta den anmärkningen, att, om man, så fort en förbättrad konjunktur inträffar, skulle se sig nödsakad att avstå från försäljning av egnahemslägenheter, därför att uppskattningen i regel skett något år förut, så kommer man egentligen därefter, att man aldrig kan sälja, om den, som skulle få köpa, har utsikt att göra någon vinst, utan egentligen endast under stillastående konjunkturer eller under nedgående, d. v. s. då köparen snarare har risk att göra förlust än vinst. Det kan ju hända, att denna familj, som suttit på gården i 30 år, skulle sälja den. Jag kan ej garantera för motsatsen. Men ej är det vidare troligt. Gården är, som sagt, värderad till 8,100 kronor, så att, även om köparen får sälja skogen och förtjäna därpå något mer, än som beräknats, anser jag i alla fall, att det beräknade skogstillskottet, något högre eller något lägre, än nödvändigt, om familjen skall kunna lösa till sig gården. Jag tycker, att det blir något osunt i det, om riksdagen skall lägga den synen på tingen, att man ej skall sälja, då köparen har utsikt att kanske förtjäna något mer än som beräknats, när värderingen skedde.

Med anledning av detta spörsmål vill jag meddela, att den tanken har varit uppe och förslag hava utarbetats i den riktningen, att man skall skaffa sig säkra garantier för, att de, som köpa egnahemslägenheter, icke skola kunna fritt disponera skogen, garantier således för, att egnahemslägenheter icke skövlas. Det har varit två sådana förslag uppe, ett under min företrädares tid, men ansågs ej kunna förordas och ett annat har i år utarbetats, men det avstyrktes av lagrådet, varför jag ej kunnat begära få frambara det till riksdagen. Det tyckes vara mycket svårt att finna lämpliga sådana garantier, som innebära, att egnahemsköpare icke få fritt dis-

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

ponera skogen. Det vore önskligt, om man kunde få sådana bestämmelser, men ännu ha vi dem icke.

(Forts.)

Herr Hamilton: Herr talman! Jag beklagar, att ingen av dem, som i avdelningen behandlade detta ärende tyckes vara närvarande här i afton. Redan då frågan förekom inför utskottet in pleno och avdelningens förslag där föredrogs, framhöll jag mina betänkligheter mot att avslå Kungl. Maj:ts förslag, då det gäller försäljning av torplägenheter i allmänhet. Kungl. Maj:t bygger sina förslag på domänstyrelsens utredningar, och man vet, att detta verk prövar frågorna så noga, att, om det finnes någon anledning till avslag å en dylik framställning, så hemställer styrelsen därom.

Sedan vi behandlade ärendet i utskottet, har emellertid framkommit ytterligare ett skäl för försäljning av torpet ifråga, icke för bifall till Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, ty detta innebär försäljning även av huvudgården, utan för försäljning av detta torp, ett skäl som ej finnes angivet i den kungl. propositionen, och som vi i utskottet ej fått del av, nämligen att torparen innehaft stället i 30 års tid. Detta synes mig vara ett skäl, som talar för bifall till förslaget om försäljning av torpet, och jag skall icke sörja, om kammaren bifaller det yrkande, som framställts av en talare på Värmlandsbanken.

Med herr Hamilton förenade sig herr Nilsson i Linnås.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Det har börjat allt mer och mer insmyga sig den metoden, att, när man skall sälja smålägenheter, så börjar man tala om, att riksdagen genom vidtagande av barmhärtighetsåtgärder skall skapa ett eget hem, och att vi under sådana omständigheter ej böra lägga hinder i vägen därför. Här är ett eget hem, som existerat i 30 år enligt det vittnesbörd, som givits av herr statsrådet och de andra talare, som yttrat sig. Ingen har satt ifråga, att det ej har skötts så, att innehavaren fortfarande bör få bibehålla det med tryggad besittningsrätt, och på rimliga villkor. Men jag tror ej, att det är riktigt och klokt, att riksdagen bara går på och säljer och säljer, utan ringaste hänsyn till om det egna hemmet blir bestående sedan det övergått i enskild ägo.

Den ärade talaren från Norrköping ställde i utsikt, att vi här skulle sälja detta för att skaffa oss medel till inköp av skogsmark och lägga till andra större skogsegendomar. Ja för all del; det har jag icke någonting emot. Men sannerligen om jag kan vara med om den uppfattning, som lämnar rum för spekulation än i den ena och än i den andra riktningen. När riksdagen får sig förelagt ett lagförslag, varigenom man har någon garanti för att de egna hem, som skapas genom uppföring från statsverkets sida, behålla sin karaktär i fortsättningen och att icke, efter det att dessa egna hem gått in under enskild äganderätt, man börjar med en obehörig spekula-

tion i de små träpinnar, som under namn av skog stå växande på marken, då kan man anlägga sådana synpunkter, som herr statsrådet och nu senast utskottets ordförande anlade. Till dess tror jag man får vara en liten smula kritisk vid behandlingen av dessa ärenden.

För min del finner jag icke den förebragta utredningen tala för annat än ett bifall till utskottets utlåtande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Sjöblom: Herr talman, mina herrar! Jag har ju varit med i avdelningen inom utskottet då detta ärende där behandlades, och jag vill säga, att för mig personligen är det givetvis ingen avoghet emot bildande av nya egna hem, som gjort att jag kunnat gå med på utskottets förslag. Det är nog efter ganska noggranna och ingående debatter, som utskottet kommit fram till den ståndpunkt, som tar sig uttryck i dess utlåtande.

Det kan kanske göras den anmärkningen mot herr Nilsson i Tånga, som herr statsrådet gjorde, att man icke får lägga konjunktursynpunkter på skogsvärden och sådant, då en sådan här fråga skall avgöras. Men i allmänhet måste man väl utgå från, då staten säljer lägenheter till egna hem, att det bör tillses, i vilken relation jordvärdet och skogsvärdet på den åsyftade lägenheten står till varandra. För min del har jag alldeles för sorgliga erfarenheter, som jag gjort personligen och som alltjämt komma till synes i jordbruksutskottet, av hur lätt en sådan egendom, som har övervägande skogsvärde, kommer ut såsom ett spekulationsobjekt. Och det är naturligtvis icke trevligt, om riksdagen här på de humanitära grunder som framförts skulle besluta försälja denna egendom, och man sedan skulle få se, att egendomen om ett år eller ett par är ute och skogen skövlad och ingen vill använda jorden till sitt ändamål. Att förekomma det är åtminstone det huvudsakliga skälet, varför utskottet kommit till den ståndpunkt det här intager. Jag tror icke någon skall kunna beskylla jordbruksutskottets och dess första avdelningsledamöter för att icke vilja bidra till att skapa egna hem, men man måste se till att dessa egna hem även upprätthållas, d. v. s. för framtiden fylla det ändamål som man åsyftar med att upplåta kronojord till egna hem. Och man är ganska litet förvissad om detta, då skogsvärdet i så hög grad överstiger jordvärdet, som i detta fall är händelsen.

Herr statsrådet nämnde ett par ord om att det varit på tal att skapa garantier emot skogsskövling på sådana egna hem, d. v. s. att rättigheten att hur som helst avverka skog skulle tagas från egna-hemsköparen. Men denna garanti finnes icke nu. Det talades om den saken, då frågan behandlades inom utskottsavdelningen. Vi visste, att någon sådan garanti icke fanns, och därför ansåg sig avdelningen icke kunna gå med på försäljning av just den lägenhet det här är fråga om. För min personliga del är det mycket motbjudande, då det gäller en sådan gammal man, att icke kunna gå med på det. Men det skulle för mig och jag tror också för hela riksdagen, om det inträffade att lägenheten bleve ett spekulationsobjekt, vara

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

en mindre angenäm tanke att ha på sig efteråt, då man i förväg kunnat se resultatet.

Det är dessa synpunkter, som legat bakom vid ärendets behandling och som gjort, att avdelningen kommit fram till den ståndpunkt, som även blivit utskottets. I jordbruksutskottets första avdelning sitta ju personer, som ha ganska mycket med sådana här saker att skaffa och äro mycket inne i dem. Jag vill bara nämna jägmästare Barthelson, som sitter inne med stora kvavillifikationer att bedöma dessa saker. Och han har alltid ställt sig på den linjen, att han varit rädd för att sälja egendomar, i vilka skogsvärdet varit större än jordvärdet.

Jag vill på dessa skäl på det allra bestämdaste yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av herr Thorssons yttrande. En upplysning som jag skulle vilja lämna kammaren. I allmänhet går det så till, att därest en torpare icke får köpa sitt torp och egendomen utarrenderas, så blir han fortfarande torpare under huvudgården och således får icke arrendera direkt av staten. Jag känner icke till det speciella förhållandet beträffande detta ställe. Men så brukar det gå till. Den som innehar torpet gör dagsverken till huvudgården och blir således torpet icke något eget hem med besittningsrätt, som herr Thorsson syntes tro.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Thorsson, att denna fråga icke skulle vara utredd, som uppkallade mig. Såvitt jag har kunnat följa med och sätta mig in i förhållandena, är denna fråga lika mycket eller lika litet utredd som när man vanligtvis går till försäljning av en dylik egnahemslägenhet. Värderingsmän ha värderat egendomen och överlåtelsen har tillstyrkts, och så har frågan kommit inför riksdagen till dess avgörande.

Nu har herr Nilsson i Tånga framhållit, att det har kommit något emellan, och det är, att skogen stigit i pris och att det därför inte är riktigt att sälja, eftersom skogen är värd mera nu, än den var värd, när uppskattningsmännen värderade densamma. Det kan icke förnekas. Men det är ju möjligt, att skogen kan falla i pris, innan denne man kommer i besittning av densamma. Det torde dröja kanske något halvår eller ännu längre, innan han kommer åt den. Och för övrigt, om man skulle lägga den synpunkten på försäljningarna, då vore det lika riktigt att säga nej, då skogen faller i pris som när den stiger. Men jag undrar, om herr Nilsson i Tånga skulle ha sagt: nu har skogen fallit i pris, därför är det orätt gent emot denne man att sälja, ty han skulle förlora pengar på det och kanske bli ruinerad. Jag tror man får taga även den synpunkten med. Man kan väl ändå inte låta de förändrade konjunkturerna vara bestäm-

mande i dylika fall så, att man på grund av tillfällig god konjunktur skulle gå emot uppskattningsmännens värdering.

För övrigt anser jag för min del, att då en man som denne och hans son brukat denna egendom i trettio års tid och nedlagt mycket arbete på densamma, och det är upplyst, att de icke kunnat samla något kapital, så må det vara honom unnat, om han skulle få denna lägenhet något tusen kronor billigare och på sådana villkor, att han kan reda sig och så småningom betala densamma.

För min del vill jag, på grund av att denna utredning är lika noggrant gjord, som den vanligen göres, då vi bifalla egnahemsförsäljningar, yrka bifall till det av herr Zetterstrand gjorda yrkandet.

Herr Thorsson: Herr talman! Gent emot herr ordföranden i jordbruksutskottet vill jag bara säga det, att det är ju ingenting, som hindrar statsmyndigheterna att låta sådana torpare bli arrendatorer direkt under statsverket i stället för att som nu de fortfarande få göra dagsverken på huvudgården. Det fattas ju endast, att man i riksdagen med allvar tager itu med den fråga, som avser att skaffa tryggad brukningsrätt även åt dessa, så att de icke bli beroende av huvudgårdarna. Skola herrarna fortsätta på detta sättet, så ha ni snart lyckats plottra bort alla kronans jordbitar, innan det av liberalerna erkända besittningsrättsinstitutet blir färdigt. Sedan får riksdagen ingenting att giva besittningsrätt över, och det blir då på det sättet, att statsverket skall få återköpa jorden igen av alla dessa spekulanter i gamla egnahemslägenheter, för att statsverket över huvud taget skall kunna åstadkomma några nya egna hem, samt bringa ordning och reda i hela egnahemsspekulationen.

Nu anförde herr Bengtsson i Norup åter igen det argumentet, att här har denne suttit i trettio år, och han har en son, och därför skulle man sälja till mannen, och sonen skulle ärva torpet av honom naturligtvis. Jag har inte det ringaste emot att brukningsrätten till torpet går i arv till sonen. Det är ju inte alls frågan om att arrendevillkoren skola vara hårdare än försäljningsvillkoren. Det är bara frågan om, att man skall hindra denna egendom att utlämnas till fri och öppen spekulation.

För några dagar sedan talade herr Bengtsson mycket varmt här i kammaren för försäljning av ett annat torp och efter beslutet var det någon, som kände till förhållandena, och som kom och sade, att han fått den upplysningen, att detta torp komme icke att stanna i köparens ägo många dagar, ty det låge så väl till för spekulation. När man den ena gången efter den andra märker, att detta blir resultatet, om man går med på förslagen, då blir man en smula försiktig. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Ang. försälj-
ning av vissa
kronoegendom-
mar m. m.

(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup sade, att denna fråga var så väl utredd som någon annan. Jag skulle vilja fråga herr Bengtsson i Norup, om herr Bengtsson då har läst den kungl. propositionen i detta speciella fall. Ty av utskottets utlåtande tror jag inte, att herr Bengtsson har kunnat bilda sig något omdöme. Då skall man ha läst uppskattningsmännens och domänstyrelsens och Konungens befallningshavandes m. fl. yttranden, om man skall kunna bilda sig något omdöme om denna sak. Men jag tror inte, att det är så alldeles säkert, att herr Bengtsson i Norup gjort det i detta fall.

Vidare frågade herr Bengtsson mig, huru jag skulle göra, om skogen fölle i värde, om jag då skulle intaga den ståndpunkten, att eftersom skogen fallit så mycket i värde, så skulle denna person inte få köpa denna egendom. Ja, men det är väl inte frågan om någon tvångsförsäljning av egendomen heller.

Till sist skall jag be få säga, att det har kommit mig ett meddelande tillhanda, vars riktighet jag inte har minsta anledning att betvivla, att denna egendom redan innan den ännu är såld är föremål för spekulation, och att det finnes spekulanter, som ha sina ögon fästade på densamma. Och då hemställer jag till kammaren om det skulle vara skäl att gå på den väg, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Kammaren skall inte bli allt för mycket förvånad, om en medlem på Stockholmsbanken tager till orda i en jordbruksfråga. Men det var ett yttrande av en ärad talare på Skånebanken, herr Bengtsson i Norup, som uppkallade mig. Om jag hörde rätt, förutsåg han den eventualiteten, att skogen skulle sjunka i värde. Tror han verkligen och tror möjligen någon annan av kammarens ledamöter, att vi ha att emotse några tider här i landet, då skogen skulle sjunka i värde? Det är uppenbart, att det är fullständigt uteslutet.

Rent instinktivt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Kroken: Herr talman! Herrarna torde väl minnas, att för några veckor sedan var det frågan om en likadan sak, om ett litet ställe nere vid Nässjö, som skulle försäljas. Bland andra så talade även då herr Nilsson i Tånga emot detta.

Det lyckades mig då den gången förträffligt bra att få slut på diskussionen och få frågan om försäljning bifallen, därigenom att jag vädjade till kammarens goda hjärta och yrkade bifall på det enkla skälet, att jag ömmade för alla mindre bemedlade, oförvitliga medborgare.

Och jag gör på samma sätt nu. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan med det tillägg, som här är föreslaget, att

även dessa ställen skulle få försäljas. Om denna person kunde få förtjäna någon krona, så är det intet att avundas. Det unnar jag honom gärna.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Endast några ord som svar till herr Söderberg i Stockholm. Då värderingsmännen värderade detta torp, så gjorde de det efter konjunkturen före kriget. Att skogen stigit så enormt i pris är beroende på kriget, och därför måste man förutsätta, att när kriget tar slut, så skall skogen falla i pris. Även om den inte kommer att falla till samma läge, som den hade före kriget, kommer den dock att falla något. Det tror jag vi lite var våga förutse.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Zetterstrand under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets i utlåntandet nr 47 gjorda hemställan i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i punkten 18 av den i ämnet avgivna propositionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Zetterstrand under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 71 ja mot 34 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Vad utskottet hemställt i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i punkterna 19—24 av förevarande proposition bifölls av kammaren.

§ 13.

Slutligen föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåntanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Pålsboda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av Tierps kronopark m. m.:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Hage, som yttrade: Herr talman! Nästlidet års riksdag anvisade å extra stat ett anslag av 15,000 kronor för år 1916 att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter, av Kungl. Maj:t användas till beredande av rättshjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åbor och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av förenämnda utredning och i övrigt förekommande omständigheter anses skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet.

Ansökningar ha också i behörig tid ingivits till Kungl. Maj:t av åbor å under bruk skatteköpta hemman, med anhållan om hjälp för fullföljande av utredning vid domstolarna angående sina anspråk på åborätt å sådana hemman, å vilka de måste anses ha skäligen anledning att framställa sådana anspråk, men vilka anspråk vederbörande bruksägare bestrida.

I förlitande på att de skulle, på grund av detta riksdagens beslut, kunna erhålla sådan hjälp, ha en del åbor instämt motparten inför domstol. Dessutom har åbon i ett fall blivit instämd av bruksägaren, och i båda fallen ha åborna av egna medel måst bestrida alla omkostnader i dessa rättegångar, vilka äro förenade med synnerligen tidsödande och sålunda kostbara utredningar. Några av dessa processer ha fortskridit så långt, att parterna snart äro beredda att överlämna målen till avgörande av häradsrätterna, men i intet fall har någon hjälp ännu beretts åborna av det omnämnda anslaget.

De rättssökande åbornas läge är därför bekymmersamt, då deras förhoppningar på detta sätt åtminstone hittills gäckats. De ha också, enligt vad jag inhämtat, genom sitt förbund i dagarna ingått med en skrivelse till Kungl. Maj:t; vari de framföra sina klagomål och hemställa, huruvida Kungl. Maj:t täcktes av omnämnda anslag utanordna ett förskott till hjälp åt dem. Det är nämligen så, att ehuru en god del av året förflutit, ha reglerna för rättshjälpens utlämnande ännu ej utarbetats eller fastställts, vadan ännu lång tid synes komma att förflyta, innan någon hjälp kan erhållas, och det torde väl dock ha varit riks-

dagens mening, att anslaget skulle kunna användas under år 1916. Interpellation.
(Forts.)

Missmodet över dessa förhållanden är stort bland dessa åbor, som riksdagen avsett att hjälpa. Det kan väl icke heller förnekas, att sådana känslor av missräkning kunna anses förklarliga.

Det bör icke heller glömmas, att saken berör ett statsintresse, i det att enligt av högsta domstolen givna prejudikat, kronans rätt till vissa hemman är, om bruken nedlagts, beroende på om åbon har kunnat bibehållas vid hemmanet.

På grund av vad här anförts anhåller jag härmed att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1:o Är det herr statsrådets avsikt att träffa sådana anstalter, att den av riksdagen beslutade rättshjälpen för år 1916 må kunna snarast komma till användning i form av hjälp till de åbor, som därom redan ha ingivit eller komma att ingiva ansökan?

2:o Vill herr statsrådet på det sättet tillmötesgå dessa behövande åbor, att, om reglerna för rättshjälpens användning icke nu genast kunna bli fastställda, någon del av de begärda beloppen kunde förskottsvis och mot tillsvidare stipulerade villkor beviljas de sökande åborna till hjälp för de mest trängande utgifterna i dessa processer?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 15.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *E. A. Nilson* i Örebro:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 142, angående statsbanebyggnader i Norrland; och

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente); samt

herr *Thorsson*:

nr 269, i anledning av sistnämnda proposition; och

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126, angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 25 av femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag

till uppförande av en byggnad för beklädnadsverkstäder och beklädnadsförråd m. m. vid flottans station i Karlskrona;

nr 61, i anledning av väckt motion om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen;

nr 62, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande villkor för statsunderstöd till folkbibliotek;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående in- köp av ett område vid karantänsanstalten å Fejan; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt vikarier å läkartjänster vid statens hospital och asyler;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial, nr 2, an- gående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i sättet för uppbörden av de direkta skat- terna till staten; och

nr 12, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande folkskolestadga; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i an- ledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående den personliga frihetens värnande mot psykiatrisk läkarepraktik, som går utöver sin kompetens och befogenhet.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 8 dagar fr. o. m. den 15 april,
»	<i>Röing</i>	
»	<i>Carlson</i> i Herrljunga	» 10 » » 14 »
»	<i>Jonsson</i> i Hökhult	» 10 » » 14 »
»	<i>Norin</i>	» 13 » » 14 »
»	<i>Rune</i>	» 10 » » 17 »
»	<i>Ericsson</i> i Arboga	» 12 » » 14 »
»	<i>Eurén</i>	» 12 » » 14 »
»	<i>Berg</i> i Staby	» 12 » » 14 »
»	<i>Åkerman</i>	» 7 » » 14 »
»	<i>Pettersson</i> i Södertälje	» 12 » » 14 »
»	<i>Runefors</i>	» 10 » » 15 »
»	<i>Magnusson</i> i Kalmar	» 13 » » 14 »
»	<i>Lindstam</i>	» 13 » » 14 »
»	<i>Johansson</i> i Brånalt	» 13 » » 14 »
»	<i>Nilsson</i> i Kabbarp	» 13 » » 14 »
»	<i>Skareen</i>	» 13 » » 14 »
»	<i>Ström</i>	» 12 » » 14 »
»	<i>Bergman</i>	» 13 » » 14 »

herr	<i>Sävström</i>	under 12 dagar fr. o. m. den 14 april,
»	<i>Öberg</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Ericsson</i> i Vallsta	» 13 » » » 14 »
»	<i>Tamm</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Waldén</i>	» 12 » » » 14 »
»	<i>Persson</i> i Fritorp	» 12 » » » 14 »
»	<i>Scensson</i> i Kompersmåla	» 13 » » » 14 »
»	<i>Johansson</i> i Sollefteå	» 10 » » » 15 »
»	<i>Lindvall</i>	» 12 » » » 15 »
»	<i>Zelahn</i>	» 12 » » » 14 »
»	<i>Andersson</i> i Resebo	» 13 » » » 14 »
»	<i>Welin</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Olsson</i> i See	» 12 » » » 15 «
»	<i>Jönsson</i> i Revinge	» 12 » » » 15 »
»	<i>Jönsson</i> i Fridhill	» 12 » » » 15 »
»	<i>Widlund</i>	» 10 » » » 15 »
»	<i>Zetterstrand</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Holmström</i>	» 12 » » » 15 »
»	<i>Wikström</i>	» 12 » » » 15 »
»	<i>Persson</i> i Malmö	» 8 » » » 17 »
»	<i>Andersson</i> i Gävle	» 12 » » » 15 »
»	<i>Leksell</i>	» 12 » » » 15 »
»	<i>Nilsson</i> i Linnås	» 13 » » » 14 »
»	<i>Hellberg</i> i Ljungskile	» 12 » » » 15 »
»	<i>Lindley</i>	» 12 » » » 15 »
»	<i>Hedström</i>	» 12 » » » 15 »
»	<i>Christiernson</i>	» 11 » » » 16 »
»	<i>Thore</i>	» 12 » » » 14 »
»	<i>Sjöberg</i>	» 12 » » » 14 »
»	<i>Johanson</i> i Gäre	» 12 » » » 14 »
»	<i>Lundgren</i>	» 12 » » » 14 »
»	<i>Uddenberg</i>	» 12 » » » 14 »
»	<i>Sundström</i>	» 11 » » » 16 »
»	<i>Sigfrid</i>	» 10 » » » 16 »
»	<i>Lingström</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Zander</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Kropp</i>	» 10 » » » 15 »
»	<i>Ericson</i> i Funäsdalen	» 10 » » » 16 »
»	<i>Nilsson</i> i Kristianstad	» 10 » » » 15 »
»	<i>Bogren</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Edén</i>	» 13 » » » 14 »
»	<i>Söderberg</i> i Hobborn	» 10 » » » 15 » och
»	<i>Sandler</i>	» 13 » » » 14 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.